

2012 04 INFORMATIE PROFESSIONAL

vakblad voor informatiewerkers

01

Stilstaan bij
15 jaar IP

**Impressies uit
162 nummers**

02

KB organiseert
scenarioplanningstraject

**Bibliothecair
landschap
in 2025**

03

Geen opt-out

**Googles
nieuwe
privacybeleid**

04

Help het vak vooruit

**Investeer in
beroepsethiek**

**jubileum
nummer**

**15
jaar**

15 jaar InformatieProfessional

18 **Kleine geschiedschrijving van een vakblad en -site**

Bij het vijftienjarige bestaan van InformatieProfessional blikt de redactie terug.

22 **Even terug in de tijd**

Wat kan er in vijftien jaar in een vak veranderen? Veel, blijkt, als je de eerste jaargang van ons vakblad uit 1997 nog eens doorbladert.

24 **En wat verwachten we van de komende 15 jaar?**

Hoe ziet het vak eruit in 2027? En wat betekent dat voor het vakblad? Een bloemlezing uit de reacties van lezers en auteurs.

27 **Jos van Dijk**

Ethiek voor de informatieprofessional

Een investering in beroepsethiek kan een belangrijke bijdrage leveren aan de versterking van de maatschappelijke positie van de beroepsgroep, schrijft Jos van Dijk. Het helpt het vak bovendien vooruit. Maar het begint hoe dan ook in het onderwijs.

34 **Wiljan Puttenstein**

De data librarian in Nederland

Wiljan Puttenstein deed voor zijn master-scriptie Culturele Informatiewetenschap (UvA) een verkennend onderzoek naar digitale onderzoeksdata en de rol van universiteitsbibliotheeken. In de rubriek De jonge onderzoeker de resultaten.

Het volgende nummer van InformatieProfessional verschijnt 26 april. Bijdragen voor dat nummer zijn welkom tot 16 april.

REDACTIONEEL

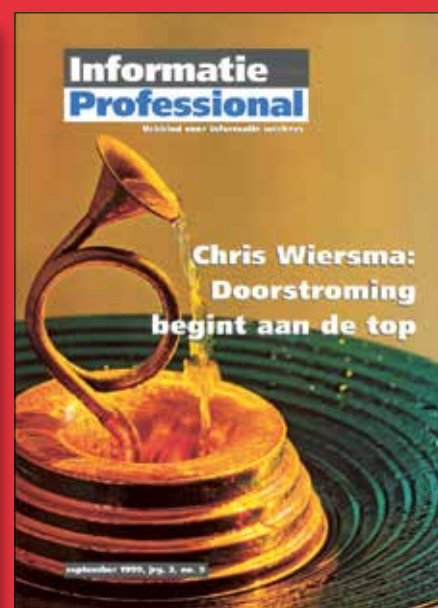
Feestje

2012 is het jaar van de feestjes. Op 23 januari begon Bobcatss aan haar 20e internationale conferentie over bibliotheek- en informatiewetenschappen. Verder viert in 2012 het Victorine van Schaickfonds NVB zijn 35-jarig bestaan en is de één eeuw oude NVB, de beroepsvereniging van informatieprofessionals, haar lustrumjaar gestart. Met als aftrap een bijeenkomst in Beeld en Geluid, georganiseerd door het regionale netwerk CNIN en de NVB, en een Infobattle van het Haags Informatie Netwerk (HIN). Diverse regionale NVB100-activiteiten zullen nog volgen. En op 15 november volgt de apotheose: het Lustrumcongres in het Beatrix Theater in Utrecht.

Een feestjaar is het ook voor InformatieProfessional: het vakblad bestaat 15 jaar. Dat viert de redactie met een speciale editie, waarin een impressie van zowel 15 jaar ontwikkelingen in het vakgebied als van InformatieProfessional zelf.

Ook blikken we vooruit. Hoe ziet ons vakgebied er in 2027 uit en wat zijn de verwachtingen voor InformatieProfessional? Een bloemlezing van reacties van lezers en auteurs schetst een beeld. Met als een van de voorspellingen dat IP – in welke vorm dan ook – over 15 jaar nog altijd een rol heeft om de ontwikkelingen te duiden. Proost!

Ans ter Woerds
redactie@informatieprofessional.nl

De 15 mooiste

De omslagen van InformatieProfessional hebben van meet af aan op veel zorg en aandacht kunnen rekenen. Het derde lustrium van InformatieProfessional is voor Marieke Kramer en Eric Sieverts reden om uit de vijftien jaargangen, goed voor 162 edities, de vijftien mooiste omslagen te kiezen. Daarin is een duidelijke ontwikkeling terug te zien. Van heel weinig visueel in

het eerste jaar naar steeds beeldender en kleuriger composities. Vooral in de periode 1998-2005 zag toenmalig huisfotograaf en -illustrator Egon Viebre het altijd weer als uitdaging om de veelal abstracte onderwerpen te visualiseren. In de laatste jaren zien we een strakkere vormgeving met vaak wat meer concrete foto's of tekeningen. Tijdens de zoektocht naar de favorieten

kwamen vele academische gebouwen en wereldbollen voorbij, die uiteindelijk geen van alle de strenge selectie overleefden. Van de weinige portretten haalde wel één de eindstreep. Enkele keren was het ook een redacteur die een foto voor de omslag leverde. Erics zuurtjesfles is daar een voorbeeld van. IP's redactie is van alle markten thuis.

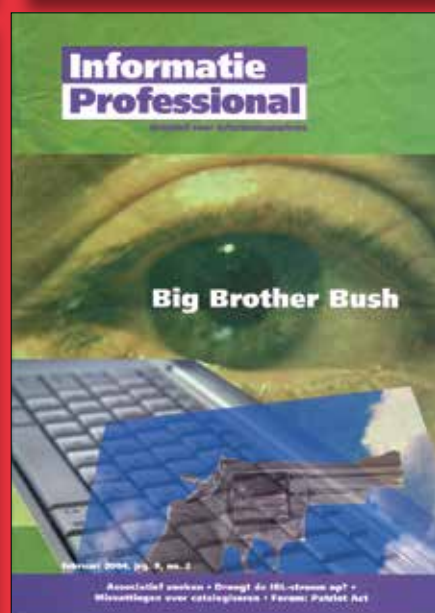
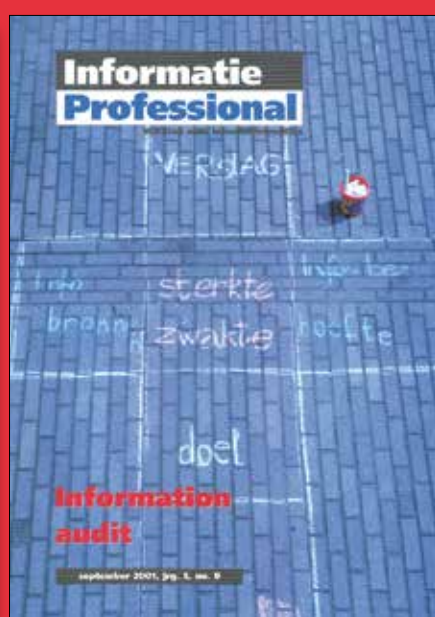

Foto: Keith Williamson

'Facebook beperkt verspreiding van informatie niet'

Informatiewetenschapper Eytan Bakshy bestrijdt de theorie van de informatiebubbel.

Facebook, Twitter, rss-feeds en Google+ maken ons ongeïnformeerd. We verzamelen en delen alleen informatie die ons bevalt en zitten opgesloten in een 'filter bubble'. Dat zegt internetdeskundige Eli Pariser in zijn boek *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You* en tijdens vele lezingen en debatten. Het datateam van Facebook is het niet met Pariser eens. Zij willen aantonen dat sociale netwerken geen beperkende invloed hebben op de consumptie van informatie. Uit het onderzoek *The Role of Social Networks in Information Diffusion* van informatiewetenschapper Eytan Bakshy, werkzaam bij Facebook, blijkt dat sociale netwerken geen echoput zijn. Bakshy, gespe-

cialiseerd in grootschalige dataonderzoeken, onderzocht het informatiegedrag van 250 miljoen Facebook-gebruikers. De onderzoeker deed een experiment met het blokkeren van links die gebruikers normaal te zien zouden krijgen via hun Facebook-vrienden. Hij maakte twee groepen: de ene groep kreeg alles te zien wat hun vrienden met hen wilden delen (en konden die links dan zelf weer delen) en bij de andere groep werden gedeelde links soms onzichtbaar gemaakt. Zij konden die links wel buiten Facebook zien. Bakshy ontdekte dat mensen nieuwe informatie het meest delen. Informatie die ze zonder Facebook niet zouden hebben gekregen. Volgens de

Onderzoekers van Facebook zeggen dat niet iedereen in een eigen informatiebel leeft

>> Goed jaar voor Brill

Wetenschappelijk uitgever Brill zag zijn winst en omzet stijgen in 2011. De uitgever sprak van een 'zonder meer bemoedigend resultaat' en was zeer tevreden over de resultaten, aangezien veel van de klanten – grote wetenschappelijke bibliotheken – last hebben van de bezuinigingen. Brill wil zich voortaan vooral richten op de geesteswetenschappen en de sociale wetenschappen. In februari verkocht de uitgever zeven tijdschriften en een bijbehorend boekenfonds in de natuurwetenschappen aan Taylor & Francis Group.

Een uitgave van Brill

>> OCLC voltooit overdracht licentiedatabases naar EBSCO Publishing

OCLC heeft aan EBSCO Publishing (EBSCO) de rechten overgedragen van het licenties verlenen voor databases in eigendom van uitgevers, die op dit moment beschikbaar zijn via de OCLC FirstSearch service. Deze transactie heeft als bedoeling de overgang van het coöperatief te voltooien en de rol van contentleverancier neer te leggen. OCLC richt zich nu meer op beheer en toegang tot de volledige bibliotheekcollecties via het OCLC WorldShare Platform. In maart 2010 nam EBSCO de NetLibrary-divisie van OCLC over, alsmede de rechten om een bepaald aantal databases, in eigendom van uitgevers en beschikbaar via FirstSearch, in licentie aan te bieden. De huidige transactie voltooit de overdracht van OCLC's rechten om licenties te verlenen op deze databases in FirstSearch, een overdracht die onder de overeenkomst van 2010 was begonnen.

onderzoeker weerlegt dat de theorie dat gebruikers van sociale netwerken in hun eigen informatiebel leven. Dan zouden ze vooral informatie delen waarover ze al beschikten. De informatiewetenschapper ontdekte ook dat mensen weliswaar nieuws van vrienden het meest delen, maar dat ze ook informatie van mensen die zich verder in hun netwerk bevinden verspreiden. Bakshy gaat ervan uit dat verder verwijderde contacten andere informatie spreiden dan vrienden en dat deelnemen aan sociale netwerken dus betekent dat je ook andersoortige informatie tot je neemt.

Rethinking Information Diversity in Networks: on.fb.me/rethinkingbubble

Q & A

De Universiteitsbibliotheek Maastricht is volgens eigen zeggen de eerste UB die bedrijfskleding heeft ingevoerd. Bibliotheektechnisch medewerkers lopen sinds het begin van het academisch jaar 2011-2012 in een rode blouse of overhemd rond. Afdelingsmanager Information Centre Yvette Froeling vertelt.

Waarom heeft de UB bedrijfskleding ingevoerd?

We zijn in onze dienstverlening van reactief naar proactief gegaan. Daarom lopen bibliotheektechnisch medewerkers in de frontoffice voortaan in bedrijfskleding rond. De kleding moest dan ook zichtbaarheid, herkenbaarheid en professionaliteit uitstralen. In openbare bibliotheken is dit al heel gewoon. De Stadsbibliotheek Maastricht heeft ons van adviezen voorzien.

Waar bestaat de kleding uit?

We hebben ervoor gekozen alleen de bovenkleding verplicht te stellen. De onderkleding mogen de medewerkers zelf bepalen. De bedrijfskleding bestaat uit een rode blouse / overhemd en een rode 'hooded sweater' (met capuchon). Vrouwelijke medewerkers hebben ook de mogelijkheid om driekwartmouw te dragen. Op de kleding staat ter hoogte van het borstzakje 'Maastricht University' en op het rugpand prijkt 'Library', passend binnen een internationale universiteit.

Hoe reageerde het personeel?

Sommigen waren tegen, anderen voor. De beslissing om bedrijfskleding te gaan dragen is door het management genomen. Nu we een half jaartje verder zijn, zijn de meesten een flink stuk positiever dan in het begin. Enkele redenen: klanten reageren positief, je raakt eraan gewend en je hoeft 's ochtends niet meer na te denken wat je die dag aan moet. Maar veel belangrijker: zodra de medewerkers de bedrijfskleding gingen dragen, vonden ze het gemakkelijker om in hun nieuwe proactieve rol te stappen; net alsof ze daarbij een fysiek andere rol aannamen. Daarnaast vonden de meeste medewerkers het fijn dat ze in de winter aanvullende kledingstukken konden aanschaffen, zoals een 'hooded sweater'.

Hoe reageren de klanten?

Positief. We hebben twee zeer druk bezochte locaties (met vaak meer dan achthonderd aanwezige studenten per locatie). De klanten zien nu snel wie tot de bibliotheekstaf behoort. En dat laatste is zeker handig voor de nieuwe lichtingen studenten.

Medewerkers krijgen de kosten vergoed?

De medewerkers hebben een variant op het persoonsgebonden budget gekregen voor de komende twee jaar. Uit dat budget kunnen ze extra kledingstukken bestellen, of via de werkgroep aanvullende kledingstukken laten ontwerpen en bestellen (zoals de hooded sweaters). Voorlopig zijn we zeer tevreden over het resultaat en de effecten daarvan, en gaan we door met de bedrijfskleding.

Foto's: Eugenie van Dijk

De Twitter-leesclub gaat van start

Lezende twitteraars ('leestweeps') gaan online discussiëren over boeken.

Samen lezen en discussiëren over boeken zonder je luie stoel te verlaten? Dat kan vanaf 2 april bij de Twitterleesclub. Iedereen mag meedoen. Via Twitter en Twitterleesclub.nl bepalen de deelnemers welke boeken er gelezen worden. Er worden er vijf per jaar gekozen. Twee criteria voor de selectie zijn dat het boek in het Nederlands (vertaald) is en dat het in de openbare bibliotheek verkrijgbaar is.

Er hebben zich al een paar honderd mensen aangemeld voor de leesclub. Op 2 april vindt de eerste discussieavond plaats op Twitter. Het boek dat dan wordt besproken, is *Toen god een konijn was* van Sarah Winman. Lezers die iets willen zeggen over het boek, moeten de hashtag #leestweeps gebruiken.

De Twitterleesclub is een initiatief van Marije van der Haar-Peters, eindredacteur bij Sanoma Media, en Manon Müller-Jansen, freelance tekstschrijver en redacteur. In de Verenigde Staten bestaat al een virtuele leesclub op Twitter van Penguin. De uitgever nodigt elke maand een schrijver uit om met lezers over zijn of haar boek te discussiëren via de hashtag #read-penguin.

www.twitterleesclub.nl

[www.twitter.com/leestweeps](https://twitter.com/leestweeps)

Foto: Martin Larsen

Encyclopaedia Britannica stopt met papieren versie

De Encyclopaedia Britannica zal geen papieren naslagwerk meer drukken. Van de laatste editie, die in 2010 is verschenen, zijn slechts achtduizend exemplaren verkocht. De encyclopedie, die al tweeënhalve eeuw bestaat, zal voortaan alleen digitaal verschijnen. De online versie heeft een half miljoen betalende gebruikers. Een jaarabonnement op Britannica.com kost zeventig dollar.

De gratis encyclopedie Wikipedia, opgericht in 2001, telt wereldwijd miljarden gebruikers en geldt als de grootste concurrent van de Encyclopaedia Britannica.<

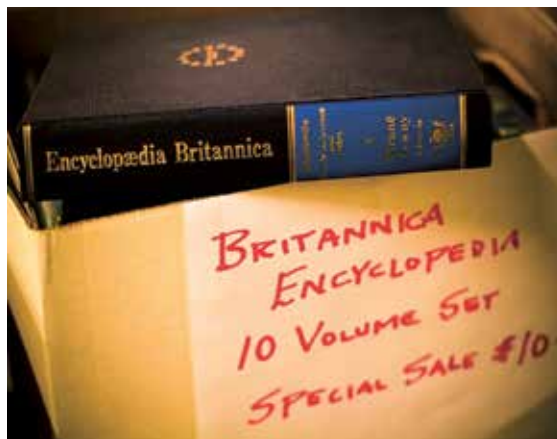

Foto: Ellen November

>> Mannen komen van Foursquare, vrouwen van Facebook

Vergeet dat mannen van Mars komen en vrouwen van Venus. Vandaag de dag komen mannen van Foursquare en vrouwen van Facebook. Mannen en vrouwen gebruiken social media voor andere doeleinden, zo blijkt uit onderzoek van Porter Novelli onder 10.000 Europeanen. 89 procent van de Europese vrouwen gebruikt social media zoals Facebook om bestaande vriendschappen nieuw leven in te blazen en met vrienden en familie te communiceren, terwijl 75 procent van de Europese mannen dit doet. Mannen zijn daarentegen meer bezig met hun locatie openbaar te maken.

In de onderzochte Europese landen zijn vrouwen actiever op social media dan mannen. 50 procent van de vrouwen gebruikt social media ten minste één keer per dag, terwijl 40 procent van de mannen dit doet. Vrouwen blijken daarnaast vaker merken te volgen via social media dan mannen. Ze doen dit vooral om zo te kunnen profiteren van kortingen. <

Foto: Adam Jackson

>> Yahoo opent content farm in Groot-Brittannië

Yahoo UK wil duizenden freelance schrijvers inhuren voor de Britse website. Ze krijgen 84 eurocent per duizend clicks. Volgens Yahoo kan een artikel miljoenen clicks krijgen als het wordt aangekondigd op de voorpagina van de site. In de Verenigde Staten opende Yahoo vorig jaar al een content farm. 700.000 auteurs dragen bij aan Yahoo US. Yahoo gebruikt de artikelen voor het plaatsen van advertenties. Google probeert het content farms zo moeilijk mogelijk te maken omdat de geproduceerde artikelen meestal weinig relevante inhoud bevatten. <

#IPLINGO

Fabbing

Door: Jurn Glazenburg

Met de Britse serie *Absolutely Fabulous* heeft *fabbing* niets van doen; al staat het voor een ontwikkeling die het label 'fabulous' beslist verdient. *Fabbing* slaat op persoonlijke fabricage. Met een 3D-printer valt een zelfontworpen iPhone-case bijvoorbeeld in een paar minuten te fabriceren. De 3D-printer kan in combinatie met een 3D-scanner objecten zelfs exact dupliceren. Essentieel daarbij is de digitale blauwdruk van een object. In zogenaamde *fablabs* werken hobbyisten en professionals samen aan de verkenning van toepassingen en materialen. 'Printen' van een knieschijf van eigen botmateriaal? Het

kan technisch al. De talloze mogelijkheden doen denken aan de *replicator* uit *Star Trek* en herinneren aan science-fictionliteratuur van Jack Vance en Isaac Asimov. 'Fantasy & science fiction' wordt 'reality & science nōn-fiction'. De techniek en software voor *fabbing* is open ontwikkeld, en de *fablabs* stoelen op een ontwerp van het Massachusetts Institute of Technology (MIT). Iedereen kan ermee aan de slag. Het is gegrond op de overtuiging dat het vrij delen van kennis en creativiteit de mensheid meer oplevert dan het afschermen ervan. Dit laatste doen techgiganten als Samsung en Apple, verwikkeld in een

juridische strijd in een woud aan patenten.

Hoe en door wie zou de toegang tot blauwdrukken het beste beheerd kunnen worden? Zijn ze publiek, privé of corporate bezit? Openbare bibliotheken kunnen met een *fablab* inspelen op een boeiende ontwikkeling en kunnen hun missie – vrije toegang tot betrouwbare informatie – met blauwdrukken uitbreiden. Klaar voor de toekomst! <

Peter Troxler geeft in het hoofdstuk 'Libraries in the peer production era' van Open Design Now een inleiding op deze thematiek (www.opendesignnow.org).

Mail suggesties naar redactie@informatieprofessional.nl of tweet met hashtag #iplingo @ipnieuws

>> Assenaren openen leencafés

In twee wijken in Assen zijn particuliere bibliotheken geopend, leencafés geheten. In de leencafés kunnen leden behalve boeken ook speelgoed lenen. Daarnaast worden er knutsel- en voorleesmiddagen voor kinderen georganiseerd.

De leencafés zijn het antwoord op de sluiting van vier wijkfilialen. De filialen in de wijken Vredeveld en Peelo zijn al gesloten, die in Kloosterveen en Marsdijk gaan in 2013 dicht. Op initiatief van een inwoner van Assen zijn onlangs in Vredeveld en Peelo leencafés geopend waar bewoners voor vijftien euro per jaar elke week zes boeken lenen. De nieuwe bibliotheken zijn gevestigd in wijkgebouwen. Wie boeken wil lenen, moet ook lid worden van de wijkvereniging. <

>> Amerikaanse bibliotheken arm, maar populair tijdens de crisis

Openbare bibliotheken in Amerikaanse steden worden druk bezocht sinds de crisis. Mensen komen niet alleen om gratis kranten en tijdschriften te lezen en boeken en dvd's te lenen, maar ook om vacaturesites te bezoeken en deel te nemen aan sollicitatiecursussen. Leden zeggen de 'community'-functie van de bibliotheken erg te waarderen.

Tegelijkertijd wordt er bezuinigd op bibliotheken. Openingstijden worden teruggeschoefd, personeel wordt ontslagen en filialen moeten sluiten. Hoe Amerikaanse stadsbibliotheken overleven, wordt beschreven in het nieuwe rapport *The Library in the City: Changing Demands and a Challenging Future* van onderzoeksbureau Pew. In het rapport staan vijftien casestudies. bit.ly/citylibraries <

Brewster Kahle maakt fysiek boekenarchief

Internetpionier wil een exemplaar van elk boek dat ooit gedrukt is bezitten.

De oprichter van het Internet Archive, Brewster Kahle, is bezig een fysiek archief aan te leggen voor papieren boeken. Het Internet Archive, begonnen in 1996 door Kahle, bevat kopieën van 150 miljard webpagina's. Kahle zet zich daarnaast al jaren in voor een onafhankelijke digitale bibliotheek, die een niet-commercieel tegenwicht moet bieden aan Google Books.

Sinds kort is hij ook bezig met een fysieke bibliotheek. Zijn doel is een exemplaar van elk boek dat ooit is gedrukt te bemachtigen. Nationale bibliotheken zoals de Library of Congress en de Koninklijke Bibliotheek hebben datzelfde doel, maar verzamelen vaak maar voor één taalgebied alle verschenen boeken. Kahle wil alle boeken in alle talen bezitten. Het idee voor het boekenarchief ontstond tijdens het scannen van boeken voor de

Foto: Wiki-info

Scanner van Internet Archive

digitale bibliotheek van het Internet Archive, vertelt Kahle in de *New York Times*. Het idee om een boek weg te gooien nadat het gedigitaliseerd was, stond hem enorm tegen. Kahle is ervan overtuigd dat het papieren boek altijd een rol zal blijven spelen. Een onafhankelijke verzameling papieren boeken vindt de voormalige softwareontwikkelaar die rijk werd door zijn bedrijf Alexa Internet voor 250 miljoen dollar aan Amazon te verkopen, net

zo belangrijk als een non-profit digitale bibliotheek. 'Je weet nooit wie het beeld van onze cultuur gaat bepalen,' aldus Kahle in de *New York Times*. Kahle heeft binnen enkele maanden 500.000 boeken verzameld. Er is plaats in zijn loods voor ongeveer een miljoen boeken. Daarna wil hij uitbreiden. Hij is ervan overtuigd dat het hem zal lukken om alle 130 miljoen bekende boeken te verzamelen. <

Smithsonian maakt 3D-prints van collectie

Het Smithsonian Institution, 's werelds grootste museum, maakt driedimensionale prints van objecten uit de collectie die in depot staan. Slechts twee procent van de 137 miljoen objecten van

Foto: Smithsonian Institution

het museum is te zien voor bezoekers. Een digitaal archief met driedimensionale prints maakt de collectie toegankelijker voor het publiek. www.facebook.com/redeyrapidprototyping <

Archiefkasten van het Mundaneum

Google gaat samenwerken met Mundaneum

Belgisch museum werd honderd jaar geleden opgericht om alle kennis van de wereld te ontsluiten.

Google en het Belgische museum Mundaneum in Bergen hebben aangekondigd te gaan samenwerken. Mundaneum is in 1910 opgericht als een soort Google avant la lettre. Het museum bevat zes kilometer aan archiefkasten met zestien miljoen kaartjes met verwijzingen naar publicaties, foto's en documenten. Mundaneum is opgericht om zoveel mogelijk kennis te verspreiden en toegankelijk te maken. Het wordt ook wel het internet van papier genoemd.

'De samenwerking met Google geeft ons de gelegenheid om de hele wereld kennis te laten maken met dit unieke Belgische project,' zei Jean-Paul Deplus, directeur van het museum, op een persconferentie. Google gaat een reizende tentoonstelling over het Mundaneum sponsoren en een reeks

debatten over internetkwesties. Het museum zal Google+ als promotietool gaan gebruiken. In de toekomst zal Google misschien ook de archieven gaan digitaliseren.

Volgens de *New York Times* is Google de samenwerking met het Belgische museum aangegaan om goodwill te kweken. Het zoekbedrijf ligt momenteel juridisch zwaar onder vuur in Europa. De Europese Commissie en de koepelorganisatie van privacywaakhonden onderzoeken of het nieuwe privacybeleid van de internetgigant niet in strijd is met Europese regelgeving. Met de samenwerking zou het Amerikaanse bedrijf willen laten zien dat het een vriend is van de Europese cultuur. <

Op pagina 14 en verder staat een artikel over het nieuwe uniforme privacyreglement van Google.

De juiste informatie bij de juiste persoon

Adlib Bibliotheek catalogiseert meer dan boeken alleen. Adlib Bibliotheek vormt de kern van een compleet informatie- en kenniscentrum. Desgewenst kunt u deze kern uitbouwen met de uitleen-, bestel- en tijdschriftenmodules, of met vragenregistratie, SDI, full-text search en verschillende online services. Iedere vorm van informatie wordt zo op maat gemaakt voor uw gebruikers. Niet voor niets is Adlib Bibliotheek in gebruik bij vele mediatheken, bedrijven, (hoge)scholen, en juridische en overheidsinstellingen.

Adlib Bibliotheek

Veelzijdig Overzichtelijk Aanpasbaar aan alle soorten publicaties
 Internetmodules: SDI attenderen, Online reserveren en Full text zoeken Eenvoudig titelbeschrijvingen ontleen Makkelijk rapporteren Geïntegreerde aanvullende modules: Bestelmodule, Uitleenmodule en Tijdschriftenmodule Meertalig Internationale standaarden SRU, ISBD/AACR2, Z39.50 MARCXML, OAI-PMH en meer Integreerbaar met Adlib Museum en Adlib Archief tot één 'crossdomain' systeem API-koppelingen Keuze databases MS SQL Server, Oracle, Adlib Internet ready.

adlib
 The easy way to knowledge

Adlib Information Systems
 (0346) 58 68 00
 sales@adlibsoft.com
 www.adlibsoft.com

Het Nederlandse bibliothecaire landschap in 2025

Op 26 april organiseert de Koninklijke Bibliotheek (KB) een besloten congres rond het thema 'De bibliotheek in 2025'. Aan bod komen vier mogelijke toekomstscenario's voor de bibliotheeksector in Nederland. De KB presenteert hiermee de uitkomst van een scenarioplanningstraject dat het afgelopen jaar plaatsvond. Coördinator Irene Haslinger licht het traject en de toekomstscenario's toe.

Door: Ronald de Nijs

Niemand kan in de toekomst kijken; die ziet er altijd anders uit dan je zou denken. Wel kun je erop anticiperen. Namelijk door ontwikkelingen en trends in kaart te brengen en na te gaan welke impact deze hebben op een organisatie. We hebben het over scenarioplanning, een strategisch instrument dat Shell en andere multinationals al heel lang gebruiken om hun toekomststrategie te bepalen. Voor het eerst in haar geschiedenis past ook de Koninklijke Bibliotheek deze methode toe. Voor een professionele ondersteuning daarbij schakelde de KB Atos Consulting in.

De bedoeling is om een strategische dialoog in het Nederlandse bibliotheekvak op gang te brengen: wat moeten alle met publiek geld gefinancierde en voor publiek toegankelijke bibliotheken nú doen, om in 2025 nog een maatschappelijke rol van betekenis te spelen. Want één ding staat vast: met de komst van nieuwe technologie, de voortschrijdende digitalisering en het toenemende gebruik van steeds meer ver-

schillende communicatiemiddelen zal de rol van de bibliotheek in de Nederlandse samenleving blijvend veranderen.

'Scenarioplanning betekent niet dat je een glazen bol pakt, het is ook geen wetenschap, het resultaat is niet falsifieerbaar,' benadrukt Irene Haslinger, senior beleidsmedewerker bij de KB en tevens coördinator en penvoerder van dit scenarioplanningstraject. 'Het is bedoeld als een strategisch instrument. De weg ernaartoe is belangrijker dan het eindresultaat.'

Brainstorm

Als nationale bibliotheek voelt de KB zich verantwoordelijk voor het welzijn van de gehele sector, verklaart Haslinger dit initiatief. 'De KB is aan de ene kant verbonden met de universiteitsbibliotheken en het UKB, aan de andere kant is zij via het Consortium Gemeenschappelijke Informatie-Infrastructuur (GII) ook nauw betrokken bij openbare bibliotheken. Tot op zekere hoogte heeft iedereen dezelfde vraag: hoe ziet de toekomst van het Nederlandse bibliotheekstelsel eruit? Of als je het nog breder wilt trekken naar

archieven, data en dergelijke: wat is de toekomst van het informatiestelsel?'

Om daar achter te komen, heeft de KB een informele brainstormsessie georganiseerd met een klein aantal sleutelspelers. Onder hen directeuren en beleidsmakers uit de bibliotheekwereld en verwante sectoren zoals de uitgeverijwereld. Opvallende afwezige: de archiefwereld. 'Inderdaad,' zegt Haslinger. 'We zijn al in oktober met dit traject begonnen. Voor de KB ligt het nu weer anders, omdat eind 2011 bekend werd dat we gaan fuseren met het Nationaal Archief. We zullen voor het congres ook zeker mensen uit de archiefwereld uitnodigen. In eerste instantie richten we ons in dit traject vooral op de bibliotheeksector, al kan het best zijn dat in 2025 het onderscheid tussen die sectoren geheel vervaagd is.'

In de brainstormsessie is geprobeerd de belangrijkste trends en ontwikkelingen voor de komende vijftien jaar in kaart te brengen. Haslinger: 'Trends liggen vaak aan de oppervlakte, ontwikkelingen zijn sluimerend en zijn daardoor

moeilijker waar te nemen. Denk bijvoorbeeld aan ontwikkelingen als: informatie is overal en nergens, content is gepersonaliseerd, verdergaande integratie van mens en techniek en herverdeling van taken en functies door overheid.'

Toekomstscenario's

Vervolgens werden in een workshop de trends en ontwikkelingen gewogen: hoe groot is de kans dat een bepaalde trend/ontwikkeling doorzet ('probability') en hoeveel impact heeft dat op de bibliotheeksector als dat ook daadwerkelijk gebeurt ('impact'). Het hoogst scoorden een technische en een maatschappelijke/cognitieve ontwikkeling op zowel 'probability' als 'impact':

- > symbiose van mens en techniek; content is volledig toegespitst op individu, aanbod gestuurd;
- > alles multimedia; mensen nemen informatie op meerdere manieren tot zich, einde van het primaat van lineaire tekst, vraaggericht.

Deze ontwikkelingen vormen de basis voor vier mogelijke toekomstscenario's.

Meegroeimaatschappij

Het eerste toekomstscenario is de 'Meegroeimaatschappij'. Eigenlijk het saaiste scenario want het meest traditionele, zegt Haslinger. 'In dit toekomstperspectief verandert er niet veel, we groeien geleidelijk mee met de ontwikkelingen. Niet alles wat technologisch mogelijk is, zal ook breed geïmplementeerd worden: het moet ook financieel haalbaar zijn en de mensen moeten het ook willen. Tekst blijft het belangrijkste formaat voor het overdragen van informatie.'

Maatwerkmaatschappij

Ook in het toekomstscenario 'Maatwerkmaatschappij' is tekst nog het dominante formaat voor informatieuitwisseling, maar dan heel erg op het individu gericht. 'Het is een trend die nu al zichtbaar is: zelf informatie filteren. En dat gaat nog veel verder, informatie wordt op maat gemaakt. Bovendien komt die gefragmenteerde content via een push op je af: namelijk op basis van de dingen die je zelf instelt. Neem Amazon die klanten tips geeft als: "Andere kopers bestelden ook dit boek".'

Multiconnected maatschappij

'Nu volgt het scenario dat op dit moment het verst van ons afstaat. En misschien wel om die reden door de deelnemers aan de sessies het spannendste werd gevonden.' Het idee van de 'Multiconnected maatschappij' is dat alles op het individu gericht is. Haslinger: 'Mens en techniek zijn in dit scenario versmolten; je krijgt bijna robotachtige plaatjes van mensen met ingebouwde chips. Iedereen is op allerlei manieren vanuit zijn eigen wereld verbonden met de buitenwereld. Het individu staat centraal en wordt gefaciliteerd door de techniek.

De informatiepush gaat via narrowcasting: op maat gesneden voor de specifieke eindgebruiker. Tekst is niet langer het dominante formaat.'

'Voor de verspreiding van informatie zijn in dit scenario geen bibliotheken meer nodig, zo werd door sommige deelnemers aan de workshop gesteld. Misschien is er alleen nog be-

hoefte aan een plek waar alle informatie en data worden bewaard. Alle informatie is dan al ontsloten. Mensen hebben hun eigen slimme systemen of taalttechnologie die zelf metadata aan de informatie toekent, voor jou classificeert en filtert. Het is voor de bibliotheekwereld een bedreigend scenario, maar ook voor mensen is het de

vraag: wil je wel al die informatie op je afgevuurd krijgen? Het is een soort Big Brother-achtig idee.'

Multichannel maatschappij

'Dit vierde en laatste perspectief is het lastigst om concreet te maken. Dit scenario komt eruit omdat je de systematiek van de assen hebt. Dit scenario zit rechtsonder op de as van multimedia en van de massa. Informatie wordt via alle zintuigen opgenomen en "ervaren". Ook hier staat tekst niet langer centraal. De informatiepull gaat

Beeld: Dja65

'Mens en techniek zijn in het scenario van de Multiconnected maatschappij versmolten'

via broadcasting. In tegenstelling tot het scenario van de "Multiconnected maatschappij" heb je als informatieleverancier nog steeds specifieke groepen waarop je je kunt richten.'

Implicaties

Wat zijn de implicaties van deze vier scenario's voor de bibliotheekwereld? 'Die vraag staat centraal op het congres op 26 april,' zegt Haslinger. 'Na twee keynote sprekers "bezoeken" de deelnemers tijdens break-outsessies de toekomstscenario's. We zullen de deelnemers vragen voorleggen als: "Stel nu dat je in het scenario van de Maatwerkmaatschappij terecht komt en je moet als directeur van een bibliotheek een beleidsplan schrijven, wat zijn dan je strategische prioriteiten?" Door dit soort vragen willen we onderzoeken wat een scenario betekent voor de bibliotheek. Na die break-outsessies volgt een paneldiscussie waaraan ook de zaal actief kan deelnemen.'

De reacties van panelleden en congresdeelnemers worden meegenomen in een openbaar te maken *white paper*, waarvan ook de beschrijving van de vier scenario's en de bijbehorende strategieën onderdeel uitmaken. 'Als dit alles achter de rug is, zal de KB haar *Beleidsplan 2010-2013* en de aanscherping ervan, eind 2011 verwoord in de langetermijnstrategie *De toekomst van de KB is digitaal*, valideren met behulp van de uitkomsten van het scenario-planningstraject. Daaruit moet dan ook blijken of er in 2025 nog een rol voor een nationale bibliotheek is weggelegd. En zo ja, hoe die rol er dan uitziet.' <

Ronald de Nijs is eindredacteur van *InformatieProfessional*.

Nog meer toekomstvoorspellingen zijn te vinden op pagina 24 en verder in dit nummer

Google introduceert uniform privacybeleid zonder opt-out

Sinds 1 maart geldt voor alle Google-diensten en -producten, zoals Gmail, Google Search, YouTube, Picasa, Google+, Google Maps en Google Calendar, hetzelfde privacyreglement. In totaal vervangt het uniforme privacybeleid zestig verschillende privacy policy's. Wat zijn de gevolgen?

Door: Marie-José Klaver

Google koppelt de gebruikersgegevens van al zijn diensten om meer inzicht te krijgen in wat mensen online doen. Wie bijvoorbeeld veel zoekt binnen de Indiase variant van Google News en plaatsen in India opzoekt op Google Maps, zal meer Indiase advertenties te zien krijgen en misschien wel meer Indiase zoekresultaten bij de reguliere zoekmachine van Google.

Die datakoppeling geldt voor ingelogde gebruikers. Een opt-outmogelijkheid is er niet. Wie het bijvoorbeeld niet erg vindt dat Google inzicht krijgt in zijn zoekgedrag, maar zijn YouTube-kijkgedrag of zijn locatie liever privé houdt, heeft pech. Je kunt niet instellen dat je voor YouTube of Google Maps minder gegevens met Google deelt. De enige privacyoptie is niet inloggen met een Google-account of telkens uitloggen. In de praktijk zal dat voor veel mensen te omslachtig zijn. Alle Google-diensten kennen namelijk personalisatiemogelijkheden die zijn gekoppeld aan het Google-account.

Oplettende gebruikers hadden tot 29 februari de tijd om hun privacy gedeeltelijk te bescher-

men. Wie voor die datum de webgeschiedenis, zoekgeschiedenis en YouTube-geschiedenis heeft gewist, heeft ervoor gezorgd dat die gegevens niet worden gekoppeld aan het gebruikersgedrag dat vanaf 1 maart ontstaat. Google kan deze gegevens nog wel voor interne doeleinden gebruiken. Ook nu is het zinvol om regelmatig je webgeschiedenis, zoekgeschiedenis en YouTube-geschiedenis te wissen. Als je dat doet, worden deze gegevens na achttien maanden geanonimiseerd. Doe je het niet, dan blijft alles wat je online hebt gedaan bij Google tot in de lengte der dagen te herleiden tot jouw persoon.

Meer privacy

Volgens Google biedt de uniforme privacyregeling voordelen voor gebruikers. Ze zouden betere zoekresultaten krijgen, advertenties die aansluiten bij hun interesses en ze hoeven zich maar één keer te verdiepen in de voorwaarden. De

dienstverlening van het zoekbedrijf gaat nog verder. Google kan gebruikers ook waarschuwen als ze te laat dreigen te komen voor een vergadering gebaseerd op hun locatie (Google Maps) en agenda (Google Calendar).

Google beweert zelfs in een uitlegfilmpje op YouTube dat het nieuwe privacybeleid gebruikers meer privacy biedt. Waarom dat zo is en hoe Google dat doet, wordt niet duidelijk in het filmpje waarin gezegd wordt 'we're not just keeping your private stuff private, we're making it more useful to you in your daily life too'.

Invasie

Privacyorganisaties, juristen en privacybewuste internetgebruikers hebben geschokt gereageerd op de veranderingen in het privacybeleid van Google. Congresleden hebben een brief aan Google gestuurd met kritische vragen (zie kader 'Privacy-beschermende maatregelen volgens Google' en Verder lezen).

'Google kan gebruikers waarschuwen als ze te laat dreigen te komen op een vergadering'

Zesendertig Amerikaanse procureurs-generaal (driekwart van het totale aantal) hebben eveneens een brief aan Google gestuurd. In de brief uiten ze hun zorgen over het nieuwe uniforme privacyreglement. De juristen spreken van een 'invasie' van de privacy van gebruikers en benadrukken dat gebruikers geen alternatief hebben. Het bedrijf biedt immers geen opt-out en Google niet gebruiken, is voor veel mensen geen optie meer. Ook telkens uitloggen is voor de meeste mensen niet haalbaar. De procureurs-generaal zijn bang dat de grote hoeveelheden persoonlijk identificeerbare gegevens identiteitsdiefstal zal uitlokken met als gevolg identiteitsfraude. Ze vragen Google om alsnog een opt-outmogelijkheid aan te bieden.

Het Electronic Privacy Information Center (EPIC) gaat verder dan een vriendelijk verzoek. De Amerikaanse privacyorganisatie heeft een proces tegen Google aangespannen om de privacywijzigingen ongedaan te maken. EPIC beroept zich op een eerdere berisping door de Federal Trade Commission (FTC). De Amerikaanse handelswaakhond vond dat Google de privacyrechten van Amerikaanse consu-

menten had geschonden bij de lancering van Google Buzz. Bij de introductie van deze inmiddels opgeheven dienst maakte Google e-mailcontacten van gebruikers openbaar zonder voorafgaande toestemming. In oktober hebben Google en de FTC een schikking getroffen. Volgens EPIC overtreedt Google nu de voorwaarden van deze schikking door weer inbreuk te maken op het privéleven van gebruikers.

Europa

De nieuwe privacyvoorwaarden gelden volgens Google wereldwijd. Eurocommissaris Viviane Reding van Justitie heeft aangekondigd dat ze in strijd zijn met de Europese wetgeving. Google bestrijdt dit. Volgens het zoekbedrijf voldoen de nieuwe voorwaarden volledig aan de Europese regels.

Werkgroep Artikel 29 voor de bescherming van persoonsgegevens, de Europese koepelorganisatie van privacywaakhonden, heeft nu aan de Franse CNIL gevraagd een onderzoek in te stellen naar de rechtmatigheid van Googles gewijzigde privacybeleid. CNIL staat voor Commission nationale de l'informatique et des libertés. Een vooronderzoek

heeft volgens CNIL al uitgewezen dat Google de Europese regelgeving overtreedt omdat gebruikers onvoldoende inzicht hebben in de aard van de gegevens die Google verzamelt en combineert. Ook moeten inwoners van de Europese Unie de gelegenheid hebben data te wijzigen en te wissen. Een verzoek van CNIL om de update van het privacybeleid uit te stellen, heeft Google afgewezen.

Haat-liefdeverhouding

Wat de privacycontroverse duidelijk maakt, is hoe afhankelijk we zijn geworden van Google in ons dagelijks leven. Voor werk, studie en hobby kunnen we tegenwoordig niet meer zonder zoekmachine, webmail, ebooks, wetenschappelijke tijdschriften, weblogs, elektronische agenda, fotoalbums, navigatie, smart phones en tablets.

Uit een recent onderzoek van

Privacybeschermende maatregelen volgens Google

- > Net zoveel of weinig Google gebruiken als je nodig vindt
- > Uitloggen als je wilt dat je gegevens niet worden gekoppeld
- > Verschillende accounts aanmaken voor verschillende toepassingen

Bron: brief aan Amerikaanse Congresleden die vragen hadden gesteld over nieuw beleid

Privacybeschermende maatregelen volgens InformationWeek

- > Bezoek Google Dashboard en wis je webgeschiedenis
- > Ga naar de Network Advertising Initiative's Opt-Out-lijst en vink opt-out aan voor alle bedrijven
- > Bezoek Google's Ad Preferences Page en zet persoonlijke advertenties uit
- > Installeer een advertentie- en pop-upblokkeerprogramma
- > Kick af van Google en stap over op producten van concurrenten
- > Ga in een hol wonen (zonder wifi)

Bron: Google Privacy Changes: 6 Steps To Take (InformationWeek)

Inhuren van informatie-professionals wordt nu nog flexibeler

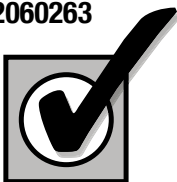
- ☒ werving en selectie
- ☒ uitzenden en detacheren
- ☒ loopbaanbegeleiding
- ☒ talent ontwikkeling

Bel voor meer informatie of persoonlijk advies:
Marlous Weening-Landman 010-2060263

INGRESSUS

Werving Selectie & Detachering

www.ingressus.nl

Pew Internet and American Life Project blijkt dat Amerikaanse internetgebruikers over het algemeen tevreden zijn met de resultaten van zoekmachines. Maar wat zoekmachines met privégegevens doen, keurt 65 procent van de gebruikers af. Ze noemen het een 'slechte zaak' dat zoekmachines persoonsgegevens bewaren en gebruiken voor toekomstige zoekresultaten. Overigens speelt niet alleen de vrees voor privacyschending een rol bij de afkeuring van gepersonaliseerde zoekresultaten. Zoekers zijn ook bang om informatie mis te lopen als een zoekmachine te veel naar eerder zoekgedrag kijkt.

Nieuwe diensten

Het privacybeleid is ook van toepassing op nieuwe en toekomstige diensten. Google is momenteel bezig met de ontwikkeling van Schemer, een dienst die bedoeld is voor voornemens zoals het lopen van een marathon, het vinden van een nieuwe baan en het organiseren van een familiefeest voor opa's negentigste verjaardag. Gebruikers kunnen deze voornemens plannen met Schemer en delen met vrienden op het sociale netwerk Google+. Schemer biedt Google inzicht in de dromen en verlangens van gebruikers en in wat ze doen om die wensen te realiseren.

Meer dan Google-diensten

Zelfs als Google zijn privacybeleid aan moet passen van de rechter of de Europese Commissie, is de slag om de bescherming van persoonlijke gegevens nog niet gewonnen. Google is namelijk bezig zijn data-universum uit te breiden. Sinds kort doet Google ook in gegevens van luchtvaartpassagiers. Google nam vorig jaar het vlieggedbedrijf ITA Software over. ITA begon als zoekmach-

ne voor goedkope vliegtickets. Daarna maakte het bedrijf ook databases voor online reisbureaus als Orbitz en Bing Travel en vliegtuigmaatschappijen als US Airways, Virgin Atlantic en Alitalia.

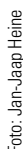
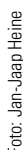
De overname van ITA was omstreken en mocht alleen onder strenge voorwaarden plaatsvinden omdat concurrenten van Google bang waren dat het bedrijf een monopolie op prijsinformatie en andere reisgegevens zou krijgen. Door de overname van ITA en het enorme succes van het bedrijf beschikt Google binnenkort ook over alle data van passagiers, zogeheten Passenger Name Records, die vliegen via een van de bedrijven die gebruikmaakt van de databasesoftware. Google en ITA zijn nu ook bezig met de opslag van Passenger Name Records. Ook voor de opslag van passagiersdata is er geen opt-outmogelijkheid. De Amerikaanse overheid eist al jaren alle gegevens op van Europeanen die naar de Verenigde Staten vliegen. Dus ook mensen die er bewust voor kiezen om geen gebruik te maken van Google-diensten om hun privacy te beschermen maar wel vliegen, komen in de datafuik van de internetgigant terecht. <

Marie-José Klaver is nieuwsredacteur van InformatieProfessional.

Verder lezen

- > Privacy Policy
www.google.com/policies
- > Filmpje Google Privacy Policy Update
www.youtube.com/watch?v=KGghIPmebCY
- > Brief van Congresleden:
1.usa.gov/briefaangoogle
- > Antwoord van Google:
bit.ly/antwoordgoogle
- > Pew Search Engine Use 2012:
bit.ly/pewsearch2012

Op Facebooks divan

Stephen Wolfram, de man achter de Wolfram|Alpha-feitenzoek-machine, blogde begin maart dat hij zijn leven had laten analyseren. Niet op de divan bij zijn psychiater, maar door een zelfgeschreven computerprogramma. Dat was een combinatie van de door hem ontwikkelde 'Mathematica'-software en de analysemogelijkheden van de betaalde versie van Wolfram|Alpha. Dat destilleerde 'zijn leven' uit de ruim 300.000 mailtjes die hij sinds 1989 had verstuurd. Een flink deel daarvan aan zichzelf – soms automatisch gegenereerd – over wat hij dagelijks deed. En ook uit de ruim 1,5 miljoen mailtjes die hij in die tijd van anderen had ontvangen en uit de meer dan 100 miljoen toetsaanslagen die hij had gedaan (en geregistreerd – je bent een datajunk of niet). En ook was statistiek losgelaten op vergaderingen en telefoontjes. En zelfs op het aantal stappen dat hij had gemaakt op een tredmolen die hij gebruikte om tijdens zijn werk nog wat lichaamsbeweging te krijgen. Zo zou ik nog wel even door kunnen gaan.

Maar deze eigen analyse van een persoonlijk leven wil ik eigenlijk afzetten tegen de bezorgdheid over onze privacy bij webdiensten, waar je helemaal niet zelf in de hand hebt wat er allemaal geregistreerd en geanalyseerd wordt. Denk bijvoorbeeld aan de analyses die Facebook kan maken op basis van de gegevens die het over gebruikers verzamelt. Dat dat meer is dan je denkt, bleek uit enkele anekdotes in een lezing van Anne Helmond op het Bobcatsss-congres eerder dit jaar (www.annelhelmond.nl). Een Oostenrijkse student die wilde weten wat Facebook over hem wist, ontving na veel getouwtrek uiteindelijk een document van meer dan 1200 bladzijden, uitgeprint een bijna 20 cm dikke stapel A4'tjes, het resultaat van drie jaar Facebook-gebruik. En dat scheen nog lang geen compleet overzicht te zijn.

x Dat er zo veel is, komt voor een deel doordat Facebooks 'like'-
x button, op welke webpagina die ook staat, automatisch gegevens
x over het browsagedrag van gebruikers terugmeldt, oorspronkelijk
x zelfs zonder dat die knop beroerd werd. Hoewel dat intussen
x verboden is, blijven er nog altijd onvoorstelbare hoeveelheden
x data binnenkomen. En niet alleen bij Facebook, maar minstens
x zoveel bij Google en Twitter. Zie maar in Helmonds bijdrage aan
x het recente Unlike Us-congres.

Misschien moeten we dus toch maar onze toevlucht nemen tot de Web 2.0 *suicide machine* (suicidemachine.org), waarmee je digitale zelfmoord kunt plegen, naar keuze op Facebook, Myspace, Twitter of LinkedIn. Gegarandeerd 'no resurrection possible'. Hoewel een digitaal kunstproject, kwam het zo serieus over, dat de bedenkers aanvragen van uitvaartondernemingen ontvingen, die deze optie in hun dienstenpakket wilden opnemen. Blijft de vraag of we de analyse van ons leven aan de Facebooks van de digitale wereld willen overlaten of het liever zelf in de hand willen houden, via tools als Wolfram|Alpha of heel radicaal door digitaal *suicide* te plegen.

Kleine geschiedschrijving

eind 1996 Aan de keukentafel van de uitgever vergaderen de redacties van Open en Login over het blad waarin hun tijdschriften zullen opgaan. Onder het genot van door Otto Cramwinckel bereide maaltijden ontwikkelen zij InformatieProfessional.

1997 In januari 1997 is het zover en verschijnt nummer 1. De doelgroep van het nieuwe vaktijdschrift staat uitgever en redactie scherp voor ogen, getuige de slogan op het omslag. IP richt zich op 'librarians & cybrarians, informatiebrokers, documentalisten, kennismanagers, (online) literatuuronderzoekers, interactieve systeemgebruikers, elektronische wetenschappelijke uitgevers, de informatie-specialisten van vandaag en morgen'. Er zijn grote plannen voor de toekomst. 'Vanzelfsprekend werken wij aan een elektronische versie. Nog dit jaar zult u ons op het World Wide Web kunnen aantreffen.' Dat was wat hoog gegrepen. IP Online komt er inderdaad, maar wel iets later, in 2001.

Intussen moet er eerst nog een en ander aan de papieren versie gebeuren. Volgens de redactie in nummer 1: 'Ons staat een analytisch, kritisch en opiniërend tijdschrift voor ogen. Het blad zal zich richten op de nieuwste ontwikkelingen in de informatiedienstverlening, en in aangrenzende gebieden zoals personeel en organisatie, marke-

ting en recht... In de komende maanden zal de inhoud, die nu nog nadrukkelijk wordt bepaald door de erfenis van de twee bladen, langzaam toegroeien naar een eigen identiteit, en een eigen lezerspubliek.'

Een duidelijke erfenis van Login is de rapportage over zoekmachines en andere zoekhulpmiddelen voor het web. Al vanaf aflevering 1 gaat deze soms wat onregelmatig verschijnende serie van start onder de naam 'www.waar.wat', vanaf 1999 aangepast tot 'www.wie.waar.wat'. Hans van der Laan en Eric Sieverts en later Jeroen Bosman verzorgen het merendeel van deze artikelen. In een bijdrage over vijftien jaar zoekmachines komen we hier volgende maand nog uitgebreider op terug. Nog wat onregelmatiger bespreekt en test IP door de jaren heen softwarepakketten die voor de informatieprofessional nuttig zijn. In aflevering 4 begint dat met een lokale AltaVista voor het doorzoeken van de eigen harde schijf. Voor deze besprekingen tekent vooral Hans van der Laan.

IP krijgt ook een maandelijkse column die bij toerbeurt door een van de redacteurs wordt verzorgd.

De culturen van Open en Login, de ideeën over de werkverdeling en de opvattingen over de te volgen werkwijze bleken in sommige gevallen onoverbrugbaar te verschillen. Ook inhoudelijk is de redactie nog niet tevreden. Ad interim hoofd Chris Groeneveld: 'Op onze verlanglijst staan

bijvoorbeeld een bredere spreiding van onderwerpen, en beter leesbare artikelen, en een journalistiekere benadering van het nieuws, en meer interactie met de lezers, en... Aan ons blad valt nog veel te verbeteren.' Hiervoor wordt journalist Wim Verbei als hoofdredacteur aangesteld. In aflevering 12 van de eerste jaargang treedt hij voor het eerst op. Ronald de Nijs is dan al enkele maanden eindredacteur.

Aan het eind van het jaar verschijnt een overzicht van de beste IDM-scripties, een traditie die veertien jaar later nog steeds leeft.

Gerhard Riesthuis verzorgt, evenals alle volgende jaren, een index van deze jaargang.

1998 IP is het podium voor diverse, soms zelfs verhitte discussies tussen vakgenoten. Ook in volgende jaargangen verschijnen veel opinies en reacties van lezers. Soms gaat het over de opleidingen, vaak ook over opvattingen over het vak. Het lijkt dat webdirectories het gaan winnen van zoekmachines; maar ja, Google bestaat ook nog net niet.

De omslagen van het blad ogen steeds kleuriger, mede dankzij de fotografie van Egon Viebre.

1999 In 1999 gebeurt het: 'Magazijn wordt vakblad'. De hoofdredacteur: 'In de tijd dat een krant nog een "courant"

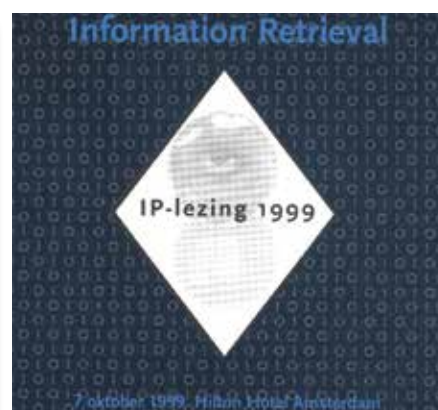
1997

WWW-rubriek houdt lezers up-to-date

1998

Verhitte discussies, onder andere over de IDM-opleidingen

1999

Folder voor de eerste IP-lezing

van een vakblad en -site

was, merkten tijdschriften met een hang naar distinctie zich gaarne als “magazijn” aan... De grap is er inmiddels wel af, oordeelde de IP-redactie onlangs. Het etiket roept stoffige associaties op, is geen weerspiegeling van de inhoud en dient bijgevolg te worden afgeschaft. Vanaf nu heeft dit blad daarom de subtitel: “Vakblad voor informatiewerkers”. Ook de vormgeving van het blad wordt aan de wensen van de tijd aangepast. De sanering van tierelantijnen levert naar wij hopen een duidelijker, overzichtelijker en prettiger beeld op.’ Ook bij de artikelen komen soms afbeeldingen in kleur.

De eerste IP-websitetest verschijnt: door een drietal collega’s zijn de websites van de wetenschappelijke bibliotheken beoordeeld en vergeleken. Ook wordt de eerste IP-lezing aangekondigd, met als thema ‘Information Retrieval’. Retrieval-goeroe Keith (Kees) van Rijsbergen is een van de sprekers. Ook is er een vertegenwoordiger van de succesvolle Belgische firma Lernout & Hauspie die de aanwezigen probeert te verbijsteren met een demo van spraakherkenning. Een dik themanummer geeft achtergronden bij de lezingen.

Wim Verbei begint een serie artikelen over veranderingen in het vak onder de titel ‘De transformatie’. Vanaf dit jaar verschijnen drie jaar lang veel bijdragen over de herstructurering van het OB-werk.

In IP verschijnen de eerste ervaringen met

digitale bijlages bij elektronische publicaties. Ook wordt nu al aangetoond dat het Z39.50-protocol voor metasearch een gepasseerd station is.

2000 Dit jaar zijn er zelfs twee websitetests, met steeds grotere aantallen actieve deelnemers. Eerst worden 36 websites van OB’s vergeleken. Later in het jaar volgen de websites van 30 bedrijven. Dat is tevens de opmaat voor de tweede IP-lezing die de transformatie van de ‘corporate library’ als thema heeft.

Met overheid.nl wordt ook de overheid elektronisch. IP rapporteert zelfs al over een ‘tweede golf’ van ebooks. De hoeveelste golf zouden we twaalf jaar later intussen beleven?

Het aprilnummer fungeert als congresnummer bij de Online Conferentie. Die verbintenis zal ook voor latere congressen vaak gelegd worden.

Vanwege de subsidies die de Europese Commissie beschikbaar stelt voor informatiegerelateerde projecten, verschijnt dit en volgend jaar een reeks artikelen over dergelijke projecten waarin Nederlandse organisaties geparticipeerd hebben.

Vanaf november krijgt IP een betaalde nieuwsredacteur.

2001 De website, IP Online genaamd, komt in april in de lucht. Het heeft wat voeten in de aarde gehad, maar dan heb

je ook iets. In het begin vooral veel actueel nieuws. De nieuwsbrief IP Flash, nu 4000 abonnees, attendeert op de nieuwsberichten.

In de vierde websitetest worden 38 webwewijzers bekeken. Voor het eerst worden uitgebreidere testresultaten alleen via de website gepubliceerd.

Met de rubriek ‘Professional in het nieuws’ doet human interest zijn intrede in het blad.

Een bericht over het afscheid van WSF-netwerkdirecteur Karel Elderink meldt dat ene Pim Fortuyn daar als spreker optreedt. Op zijn jubelrede ‘reageerde de zaal met een mat applaus’.

2002 InformatieProfessional mag nu vijftien jaar bestaan, ook na vijf (en na tien) jaar waren we al erg blij. Het eerste lustrum werd gevierd met een lezingencyclus met als thema ‘Het einde van...’ En ja hoor, tussen de serieuze en kwalitatief hoogstaande bijdragen kwam iemand onaangekondigd het einde van IP zelf verkondigen. Rapper Sieverts oordeelde vernietigend over het jubileumnummer en verscheurde op het podium pagina na pagina van een exemplaar.

Ook nu weer verzorgt IP een aflevering ter begeleiding van de Online Conferentie. De websitetest analyseert 36 sites van landelijke dagbladen. In 2003 zal dit on-

2000

Ook in jaargang 4 aandacht voor herstructurering van het OB-werk

2001

Uitgebreidere webtestresultaten staan op de website

2002

Rapper Sieverts oordeelde vernietigend over het jubileumnummer

derzoek worden bekroond met de Victorine van Schaick-prijs voor 'de beste vakpublicatie van 2002'.

In de IP-lezing en het bijbehorende themanummer proberen we dit jaar te achterhalen wat ons bij het zoeken nog te wachten staat: 'Zoeken in de toekomst'.

Eind van het jaar ondergaat IP Online al een eerste facelift.

2003 In de websitetest worden veertig sites van archieven beoordeeld en vergeleken. De conclusies leiden in archief-tijdschriften tot ophef.

De IP-lezing 'Koersvast laveren in zwaar weer' gaat in op de kansen die er in moeilijke tijden (toen ook al) liggen voor bibliotheken en informatieafdelingen.

Open Access en 'Copyleft' (als tegenhanger van copyright – een voorloper van Creative Commons) komen aan de orde.

2004 De vormgeving van het binnenwerk krijgt een kleine opfrisser.

Een websitetest van veertig sites van Nederlandse musea leidt tot de conclusie dat 'Virtuele musea soms nog 'n doolhof' zijn.

De Amerikaanse Patriot Act leidt ook in de bibliotheekwereld tot ophef. In een aantal opvolgende nummers publiceert IP reacties.

Bij de tiende Online Conferentie komt IP in een terugblik tot de conclusie, dat de zwarte congressasjes al die negen keer de grootste gemene deler vormden.

Ten behoeve van de IP-lezing verschijnt een themanummer over taxonomieën. Wegens een OV-staking moet het congres echter worden uitgesteld.

2005 De drie maanden vertraging voor de IP-lezing over taxonomieën zorgt wel voor een recordaantal van 350

deelnemers en voor nog een nummer dat grotendeels aan dit thema was gewijd. Dit wordt trouwens helemaal het jaar van de thesauri, taxonomieën, ontologieën en folksonomies, want later in het jaar verschijnen daarover nog meer artikelen.

De vernieuwde auteurswet geeft aanleiding tot een lange reeks artikelen en reacties over dit thema.

Hoofredacteur Wim Verbei neemt afscheid. Hij wordt opgevolgd door Martijn de Groot.

De websitetest kijkt na zeven jaar opnieuw naar de sites van wetenschappelijke bibliotheken, om te zien wat intussen veranderd (en verbeterd) is. Door ook de Belgische UB's en KB in het onderzoek mee te nemen, komen 24 sites aan de orde die op 75 criteria zijn onderzocht.

2006 Met ingang van het maartnummer krijgen binnen- en buitenkant van het blad een geheel vernieuwde vormgeving. Die binnenkant had geleidelijk ook al steeds meer kleur gekregen. In het najaar wordt ook de website geheel vernieuwd onder een nieuw webadres, voluit 'www.informatieprofessional.nl'.

Dit is het jaar waarin web 2.0 steeds meer een buzz-word wordt, zowel in blogs als in ons blad. In een artikel over videozoekmachines wordt aandacht besteed aan een nieuwkomer: YouTube. Ook beeldanalyse en beeldretrieval komen aan de orde.

De IP-lezing rond het thema 'zoekmachineries' biedt bijdragen over werking

van en ontwikkelingen bij zoekmachines. Zoekmachine goeroe Chris Sherman verzorgt de keynote.

Er komt steeds meer belangstelling voor blogs en wiki's. Voor IP schrijven twee redacteurs een artikel over dit thema, via een wiki samen met een groep lezers.

Halverwege het jaar start een serie korte artikelen met uitleg over de veelheid aan (digitale) standaarden waar de informatieprofessional mee te maken heeft.

Ongeveer tegelijkertijd begint een serie over 'eenpitters' waarin de dagelijkse praktijk van eenpersoonsbibliotheken en informatieafdelingen wordt beschreven.

2007 In januari legt Martijn de Groot het hoofredacteurschap al weer neer. Bram Donkers wordt aangesteld als (achteraf langdurig) interim hoofredacteur. De door de vorige hoofredacteur al in gang gezette vernieuwing van het uiterlijk van het blad, wordt doorgezet met een meer consequente bladindeling en opmaak.

Het tienjarig bestaan wordt opgeluisterd met een debat. Anders dan bij het eerste lustrum ging het nu niet over 'Het einde', maar over 'De toekomst'. Van het vakblad, welteverstaan. Dus van IP. 'Lezersparticipatie' lijkt het toverwoord.

Modern gebruik van klassieke classificatietheorie, gestructureerde metadatamodellen als FRBR en het model van Beeld en Geluid worden net zo overtuigend aan geprezen als mogelijkheden van moderne (ongestructureerde) zoekmachines.

Of Second Life ook iets voor bibliotheken wordt, daarover bestaat dan al geen eenstemmigheid.

2003

Victorine van Schaick Prijs voor websitetest 'kranten online' (op foto: Remy van Venrooij en Marianne Peereboom)

2003

Open Access en 'Copyleft' komen aan de orde

2004

Zwarte tasjes (deze uit 1986) zijn grootste gemene deler van de Online Conferenties

2005

Hoofredacteur Wim Verbei krijgt bij zijn afscheid een voor hem gemaakte special edition

In de (voorlopig?) laatste aflevering van de websitetest worden websites van diverse niveaus van de overheid bekeken, van ministeries tot gemeenten en waterschappen. Na analyse van 40 sites en beoordeling op bijna 50 criteria, komt een team van 17 testers tot de conclusie dat de E-overheid aan de buitenkant wel consistent lijkt, maar dat op detailniveau nog allerm minst is. 'Door de gesignaleerde tekortkomingen dragen de sites nog onvoldoende bij aan openbaarheid van bestuur en transparantie van de overheid.'

2008 Dit jaar verschijnt een serie artikelen over deelprojecten uit het onderzoeksprogramma CATCH, waarin applicaties voor ontsluiting van erfgoedcollecties worden ontwikkeld. Digitale bijlagen op de website geven extra voorbeelden en illustraties. Ook verder komen we steeds meer bijdragen over erfgoed in het blad tegen.

Na elf jaar wisselende (en soms ontbrekende) columnisten opteert de nieuwe hoofdredacteur, ten behoeve van betere herkenbaarheid, voor een vaste columnist.

'Informatiecentrum tussen bacteriën' gaat over Yakult. Ook van andere organisaties, zoals Infostrada, Hoffman's bedrijfsrecherche, AIVD en IB-groep, wordt successievelijk de informatiehuishouding beschreven.

De wrijving tussen de wens erfgoed te digitaliseren en de beperkingen die de auteurswet stelt, komen in verschillende artikelen terug.

Met 'Weekboek' begint in december een nieuwe human-interestserie.

2009 Afwisselend met weekboek begint ook een serie 'Standplaats buitenland' over de dagelijkse praktijk van vakgenoten die elders in de wereld werkzaam zijn.

Nieuwe thema's zijn (uiteeraard) Twitter en Real Time Search, alsook duurzaamheid en 'groene' bibliotheken.

De website van IP wordt helemaal vernieuwd. Nu ook met een eigen weblog voor de redactieleden, de mogelijkheid dat lezers (en redacteurs) zelf rechtstreeks bijdragen op de site publiceren en allerlei mogelijkheden om te reageren. Daarmee is al enige invulling gegeven aan de twee jaar eerder gewenste 'lezersparticipatie'. Ook verschijnt een twitterstream op de site. Zelf manifesteert IP zich op Twitter, eerst nog onder de naam van @bramdonkers, maar al gauw als @IPnieuws met intussen ruim 1700 volgers. Op de IP-lezing wordt aandacht besteed aan 'Integrity', allerlei aspecten van betrouwbaarheid van informatie en zoekresultaten.

2010 Ook in IP wordt duidelijk dat mobiele informatietoegang steeds belangrijker wordt. Dat resulteert in een serie artikelen waarin apps voor diverse toepassingen worden besproken. Zo'n groeiende belangstelling geldt ook voor 'data', of het nu gaat om linked open data als bouwstenen voor een semantisch web, of om onderzoeksdata. Halverwege het jaar start dan ook een serie korte artikelen over het belang van data: 'Data doen er toe'.

Op het NVB-congres sponsort IP een lezing van Henk van Ess over social media als informatiebron. In het congresnum-

mer worden die bevindingen ook gepubliceerd.

2011 Na vier jaar interimschap neemt IP afscheid van hoofdredacteur Bram Donkers. Met ingang van deze jaargang gaat de (onbezoldigde) redactie als zelfsturend collectief verder, met een wisselende vergadervoorzitter, een wisselende eindverantwoordelijke per nummer en meer verantwoordelijkheden voor eindredacteur Ronald de Nijs.

IP introduceert een maandelijkse 'fotospread' over twee pagina's (een soort centerfold, ook al zitten de bladzijden 4 en 5 niet in het center van IP).

Een heel nummer is gewijd aan het afscheid van John Mackenzie Owen. In een eerder nummer van jaargang 15 breekt hij al een lans voor één centrale 'Nederlandse Bibliotheek voor het Onderwijs'. Dat sluit de cirkel vanaf zijn bijdrage in jaargang 1 over de toekomst van de bibliotheek: 'Op weg naar de netwerkbibliotheek'.

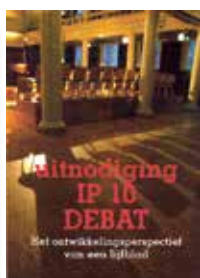
Ook wordt afscheid genomen van de GOO, de Gemeenschappelijke Onderwerpsontsluiting. En dat terwijl veertien jaar eerder, in de eerste jaargang van IP, al was geconcludeerd dat zowel GOO als UDC tekortschoot als zoekinstrument voor online catalogi.

Uit lezersonderzoek blijkt dat lezers ons blad gemiddeld een 7,5 geven. Hoewel dat al een ruime voldoende is, zullen we gezamenlijk ons best doen dat cijfer bij het volgende lustrum nog een puntje hoger te maken.

Samenstelling: Marieke Kramer en Eric Sieverts

2006 Na een eerste IP-website in pasteltinten, nu veel wit en felle kleuren

2007 Debat met auteurs en lezers bij het tienjarig bestaan van het vakblad

2008 Informatiehuis-houding van organisaties als Hoffman's bedrijfsrecherche en Yakult komt aan bod

2009 IP communiceert via Twitter met zijn lezers

2010 Ook bij het bespreken van apps komt de erfgoedsector aan bod

2011 John Mackenzie Owens idee voor één centrale 'Nederlandse Bibliotheek voor het Onderwijs' lokt veel reacties uit

Even terug in de tijd

Wat kan er in vijftien jaar in een vak veranderen? Veel, blijkt, als je de eerste jaargang van ons vakblad uit 1997 nog eens doorbladert. Een volledig subjectieve en niet representatieve selectie van wat ons toen bezighield.

Jos van Dijk

Klassieke bibliotheekonderwerpen zijn nog steeds in ontwikkeling. De ontsluiting van documentaire informatie wordt met de inzet van de computer op nieuwe leest geschoeid. We lezen artikelen over GOO versus UDC (nr. 3), over collectie-management (nr. 7/8) en over de toekomst van het titelbeschrijven: 'Titelbeschrijven wordt bedreigd, maar blijft toch de basis van elke vorm van informatiemanagement,' schrijft Nick Vos (nr. 5). En ook de inhoudelijke ontsluiting is van grote waarde voor de gebruiker, zo concludeert Henk Voorbij (nr. 11) uit de resultaten van een vergelijkend onderzoek naar het zoeken op titelwoorden en trefwoorden. 'Toekenning van trefwoorden is een arbeidsintensieve en daarmee kostbare activiteit [maar] wie literatuur zoekt over een onderwerp vindt zeker het een en ander met titelwoorden, maar aanzienlijk meer met trefwoorden.'

Tot zover waar het altijd al over ging. Nieuwe onderwerpen dienen zich intussen aan. Scannen en OCR: 'hét alternatief? Nooit meer tikken!' (nr. 4). 'Zou je zelf een cd-rom willen maken?' vraagt Ben Oude Groeniger in nr. 5. Dat blijkt nog

niet zo eenvoudig. Uit Vlaanderen komt in nr. 6 de geruststelling: 'Een cd-rom maken valt wel mee'. Kennismanagement biedt nieuwe perspectieven voor de bedrijfsbibliotheken. Sanja Lap en Miranda Keijzer schrijven over de nieuwe afdeling Kennistransfer bij Pink Elephant. Daar maakt men naast de collecties ook de kennis van collega's als informatiebron toegankelijk (nr. 1). En we lezen over het nieuwe intranet bij KPMG dat voor de informatieprofessional geheel nieuwe taken met zich meebrengt. 'Of er een taak zal zijn weggelegd voor de bedrijfsbibliotheek is dus moeilijker te beantwoorden dan de vraag of er een rol blijft bestaan voor de informatieprofessional. Van dat laatste ben ik overtuigd,' schrijft Daan Boom (nr. 11).

Internet

Maar het meest opvallende, gezien vanuit het heden, is in 1997 toch wel de kennismaking met internet. Wat nu de volkomen vanzelfsprekende omgeving is voor informatiediensten, was in de jaren negentig nog een nieuw te ontginnen gebied. 'Bij de Bibliotheek van de KNAW is sinds april 1995 een website operationeel,' schrijven Janine Lentz en Joop Dijkman (nr. 3). Zij laten de collega's weten hoe je bij de inrichting van zo'n site het beste rekening kunt houden met de gebruikers: een korte introductie over wie, wat en hoe, voorzichtig zijn met het presenteren van informatie, niet te veel tegelijk, gebruikers hebben een hekel aan scrollen, en zet op elke pagina een verwijzing naar een help-pagina en/of e-mailadres van de helpdesk. Want hulp is onmisbaar bij het betreden van deze nieuwe wereld. En de informatieprofessional staat vooraan om die hulp te bieden.

Zo schrijft Hillebrand Verkroost in zijn columns dat er nogal wat misverstanden zijn over internet. En een daarvan is dat je zomaar van alles kan vinden. Men moet echter wel de moeite nemen om de zoekmachines te leren kennen. 'Het doorlezen van de hulppagina's van de zoekmachine AltaVista kost hooguit tien minuten' (nr. 7/8). En later nog (nr. 11): 'Het is zaak de misleide eindgebruikers duidelijk te maken dat niet alles (makkelijk en direct) kan. Bestook hem met objectieve informatie over de (on)mogelijkheden van internet, ontkracht de terminologie afkomstig en misbruikt uit andere disciplines, of geef

'Doorlezen van de hulppagina's van AltaVista kost hooguit 10 minuten'

hem een cursus om te laten zien wat wel kan. Misschien zijn we nog net op tijd.'

Digitalisering

Dat niet alles even gemakkelijk gaat, ervaart ook computerraadsman en redacteur Hans van der Laan. Hij introduceert de lezers in de wondere wereld der techniek, verkent in de nrs. 1 en 5 allerlei soorten nieuwe metawebwoelers (we leven nog in het pre-Googletijdperk) en prijst in nr. 7/8 de gemakken van auteurssoftware. Maar soms wordt het ook hem te veel (nr. 6): 'Ik ga in staking. Voorlopig geen nieuwe versies van wat dan ook. Die knoppenbalk doe ik gewoon weg. En morgen koop ik een vulpen.'

We kunnen er niet meer om heen, de digitalisering grijpt om zich heen en de een na de andere belangwekkende collectie verschijnt ofwel op cd-rom ofwel op internet. De nieuwsrubriek van InformatieProfessional kondigt elk nummer wel weer een nieuwe website aan: Economie papers op internet, Neerlandistiek op internet, Internet Library for Librarians, internetbronnen voor musea, de AAT online, Het Financieel Dagblad online, octrooi-informatie via internet. Het houdt niet op. Het blad staat vol met url's. En die moeten natuurlijk allemaal keurig beschreven worden. Titia van der Werf-Davelaar besteedt twee artikelen (nr. 6 en 7/8) aan de ISBD-regels voor websites (inclusief ftp en Gopher!).

Toekomst kijken

Van John Mackenzie Owen weten we dat hij altijd ver vooruitkijkt. Het verbaast dan ook niet van zijn hand in een van de eerste nummers van het nieuwe InformatieProfessional een artikel te vinden over de (virtuele) netwerkbibliotheek (nr. 6). 'De bibliotheekfunctie zal verder integreren met het primaire werkproces van de organisatie waarop de dienstverlening gericht is.' En: 'Bibliotheken krijgen op allerlei niveaus te maken met samenwerking tussen bibliotheken onderling en met andere partijen.' De 'virtuele wetenschappelijke bibliotheek van Nederland' is onontkoombaar en ingrijpend.

In een reactie op de toekomstvisie van Mackenzie Owen zet Jules Coenegracht vraagtekens bij de snelheid van de digitalisering van wetenschappelijke literatuur

Test: ervaar de veranderingen in het vak

1 Hans van der Laan besprak in 1997 in nr. 9 het nieuwe Handboek Internet op cd-rom:

hard- en software, kosten, e-mail, discussielijsten, browsers, nieuwsgroepen, bestandsarchieven, Telnet, direct communiceren en search engines.

Voor welk onderwerp zou u vandaag nog zo'n handboek raadplegen?

2 In de artikelen van Titia van der Werf-Davelaar in de eerste jaargang van InformatieProfessional (nr. 6 en 7/8) stonden de volgende afkortingen:

ASCII, CGI-scripts, DC, DESIRE, DTP, ISBD(ER), MARC, NBW, OBN, PICS, ROADS, SGML, SOIF, SOSIG, SURFnet, TEL, URI, WebCAT, WebDOC, XML.

Welke afko's komt u vandaag de dag nog regelmatig tegen?

(nr. 9). Vele wetenschappers lezen nog wel boeken, weet hij uit ervaring, historici en taalkundigen bijvoorbeeld. Literatuurwetenschappers lezen romans. 'En zou er op aarde één mens zijn die zo gek is een digitaal uitgegeven boek te lezen?'

Nieuw beroepsprofiel

Vanuit de NVB komt een aanzet voor een nieuw beroepsprofiel (nr. 5), gezien de snelle veranderingen in het vakgebied. Het is een nogal abstracte visie. Ab Helderman reageert (nr. 6): 'We moeten ons ontwikkelen tot de informatievoorzieningsadviseur in de informatiemaatschappij. Dat is mij dunkt een uitdaging. Immers: in de informatiemaatschappij is elke professional een informatieprofessional. De wereld ligt aan onze voeten, of...?' Een vraag waar we ook vijftien jaar later nog niet uit zijn.

Auteursrecht

Bij alle veranderingen in de afgelopen vijftien jaar op ons vakgebied lijkt de toestand op één punt in elk geval stabiel

gebleven, zeg maar vastgeroest: het auteursrecht. Onlangs protesteerden duizenden wetenschappers tegen de steun die Elsevier wilde geven aan de Amerikaanse Research Works Act. Onder druk van een dreigende boycot trok Elsevier zijn steun in en de wet, die de toegang tot wetenschappelijke artikelen aanmerkelijk duurder zou maken, is nu van de baan. Een klein breukje in een zaak waar al jaren nauwelijks schot in zit.

Vijftien jaar geleden, zo lezen we in de eerste jaargang van InformatieProfessional, bonden bibliothecarissen al de strijd aan met de uitgevers in de zogenaamde 'serials crisis'. Hub Laeven (UB Nijmegen), een van de boze bibliothecarissen, schreef toen (nr. 10): 'Het moge duidelijk zijn dat zowel de auteurs als de instellingen zeer gebaat zouden zijn bij een overdracht van auteursrecht door de auteur op de hem betalende en faciliterende werkgever in plaats van op de hem exploiterende uitgever.' Het zou vandaag gezegd kunnen zijn.

Jos van Dijk is redacteur van InformatieProfessional.

En wat verwachten we van de komende 15 jaar?

Bij het vijftienjarige bestaan van *InformatieProfessional* wil de redactie niet alleen terugblikken maar ook vooruitkijken. Hoe ziet het vak eruit in 2027? En wat betekent dat voor ons vakblad? Een bloemlezing uit de reacties van lezers en auteurs.

Cultural commons

Het groeiende netwerk van erfgoedbronnen zal volgens **Johan Oomen** leiden tot 'een *cultural commons* waarin erfgoedcollecties op een revolutionair nieuwe wijze bestudeerd, gecontextualiseerd en gerepresenteerd worden. Het is de verwachting dat over vijftien jaar alle born-digital en gedigitaliseerde erfgoedbronnen aan elkaar verbonden zijn. Nieuwe vormen van mens-computerinteractie, mobiele toegang, de opmars van het sociale web en inzet van open-webstandaarden en open licenties zijn belangrijke pijlers van de innovatiegolf die nu gaande is. De plaats van de erfgoedinstellingen in de waardeketen van de informatievoorziening zal veranderen. Deze zal gebaseerd zijn op kernwaarden zoals kennis over de collectie, kennis over het managen van data en bovenal kennis over de specifieke wensen van gebruikers. Erfgoedinstellingen zullen

zich richten op diensten die uniek zijn, bijvoorbeeld doordat ze specifieke community's bijeenbrengen, gepersonaliseerde toegang en specialistische tools bieden of kennis extraheren uit gebruik van collecties. In deze context zullen publicaties als *InformatieProfessional* van onschatbare waarde zijn om trends in het vakgebied in een betekenisvolle context te kunnen duiden.'

Cultuurtempels

Bibliotheken bestaan niet meer in de huidige vorm in 2027, voorspelt **Guy Jaegers**. Er is geen behoefte meer aan bemiddelende instellingen omdat auteurs en uitgevers rechtstreeks in contact kunnen komen met consumenten en omgekeerd de informatievaardige nieuwe generatie alle benodigde informatie via internet kan vinden. Maar er komt wel iets nieuws voor in de plaats. 'De nieuwe bibliotheek bestaat in 2027 nog wel als gebouw, als plek en ontmoetingsplaats voor sociale interactie, als vrijplaats voor filosofische debatten en als platform voor kruisbestuiving tussen kennis, cultuur, wetenschap en intellect. Dit alles gefaciliteerd door slechts een handjevol professionals-nieuwe-stijl, en natuurlijk gelardeerd met veel horeca. Deze nieuwe bibliotheek schurkt dicht aan tegen het museum, met bijzondere collecties, exposities en lezingencycli.

Als hoeder van cultureel erfgoed, dat niet te vangen is in een digitale versie. Bibliotheken worden – samen met andere erfgoedinstellingen – een van de zeldzame plekken waar je de historische sensatie nog daadwerkelijk kunt ondergaan. Bibliotheken zijn dus de nieuwe cultuurtempels geworden, vergelijkbaar met de Stoa of het Mouseion uit de Griekse oudheid.'

Trechterfunctie

Marcel Oosterwijk ziet nog wel toekomst voor de bemiddelende rol van de informatieprofessional. Gezien de 'Mount Everest aan tweets, comments en soundbites' zal de 'trechterfunctie van informatieprofessionals alleen maar groter worden en het evenwicht tussen losse flodders en gewogen informatie zal steeds wankeler zijn. Maar technieken om niet alleen contentproductie maar ook waarheidsvinding te crowdsourcen zijn in opkomst. Het is de taak van informatieprofessionals om zich die technieken eigen te maken en die van *InformatieProfessional* om dat proces te begeleiden en te versnellen als voorloper.

Toekomst is aan de techniek

Ook **Klaas Jan Mollema** wijst op het toenemende belang van techniek in het vakgebied van de informatieprofessional. 'Kennis van de gebruiker, de inhoud van

'De informatieprofessional die verzamelt, selecteert en presenteert past niet meer bij de nieuwe generatie'

de collectie en de mogelijkheden van de voorzieningen staan nog steeds centraal. Alles is mogelijk, maar wat is haalbaar? Culturele instellingen zijn nu al bezig met die vraag. De onderwerpen op de DISH-erfgoedconferentie waren duidelijk: hoe kunnen we in een tijd van hevige bezuinigingen onze dienstverlening goedkoper maken? Dat gaat niet meer primair over de inhoud van de collectie, maar over de techniek: datawarehousing, linked data en koppelingen met bestaande community's. Ik verwacht dat het vak (steeds) meer technische aspecten in zich krijgt. Alleen door te weten wat de techniek kan, is de informatiespecialist in staat om de dienstverlening rond informatie voor haar gebruikersgroep te optimaliseren. Het vakblad *InformatieProfessional* kan hierin een informerende rol spelen, maar vooral aan de hand van *best practices* demonstreren wat werkt.'

A whole new mind

'De ontwikkelingen in de technologie gaan dusdanig snel dat het lastig is om voorspellingen te doen over de staat van het vak vijf jaar van nu. Zo bezien is vijftien jaar vooruitkijken bijna onmogelijk. Desondanks is het aardig om te mijmeren,' schrijft **Edwin Mijnsbergen**.

'In 2027 is de genetwerkte samenleving tot volle wasdom gekomen. Alle apparaten in huis zijn met elkaar en met het web verbonden. Ze worden aangestuurd door de iris- en spraakgestuurde polsinterfaces die iedereen inmiddels heeft. Die interfaces lijken nog maar in weinig op de horloges van nu: het zijn apparaatjes die veel functies in zich verenigen: kleine projectoren van hologrammen en 3D-informatie, razendsnelle netwerkhubbs, lifelogsystemen om ervaringen automatisch te delen met het net en uiteraard ook vervangers van (betaal)pasjes, sleutels, geld en boeken. Het internet is onderverdeeld in zeven digitale continenten om het toezicht door digitale overheidsagenten te vereenvoudi-

gen. Daar staat de ultieme personalisering tegenover. Informatie zoeken is alleen nog nodig als je er nog nooit mee te maken hebt gehad; alle andere data zijn al opgeslagen in je lifelog. Voor de consumptie van externe informatie en infotainment betaalt iedere burger een vast bedrag aan mediabelasting, op basis van eerder gemaakte pakketkeuzes. Piraterij is zinloos geworden omdat alles al betaald is. De oude rol van de informatieprofessional is ook geautomatiseerd. Succesvolle vak-

new mind aan, en richten zich alleen nog op de pijlers ontwerp, verhaal, compositie, empathie en betekenis: die elementen van informatie die nog *niet* zijn geautomatiseerd. Het vakblad *InformatieProfessional* bestaat in 2027 nog steeds, zij het vooral als 3D-database. IP richt zich bijna volledig op de genoemde pijlers, want de behoefte aan duiding van de menselijke kant van data is groot.'

Innovatieprofessional

De informatieprofessional die verzamelt, selecteert en presenteert past volgens **Jacqueline Krans** niet meer bij de nieuwe generatie. 'We hebben de opkomst van de pc en het internet voor thuisgebruik meegemaakt en Google is onze beste vriend. Stel ons een willekeurige vraag en binnen enkele seconden vertellen wij je het antwoord via onze smartphone. Naast (aankomend) informatieprofessional ben ik grafisch ontwerper en de pest met dat vak is dat iedereen tegenwoordig de benodigde software kan leren gebruiken en zich ontwerper kan noemen. Deze "zolderkamerontwerpers" vind je in meer vakken, zoals fotografie en film en ik vrees dat ze binnen vijftien jaar ook zullen concurreren met ons informatieprofessionals. Willen we dus over vijftien jaar nog ons vak kunnen uitoefenen, dan denk ik dat we ons moeten transformeren tot innovatieprofessionals, zodat we de "zolderkamerontwerpers" altijd een stapje voor zijn.'

Vrije markt

Bernadette de Lange voorspelt voor het vakgebied een verschuiving vanuit het publieke domein naar de vrije markt. 'Met dominantie van online en cloud-gedreven contentdistributiemodellen in het verschiets, nog afgezien van de vraag hoe

Illustratie: Eric van den Berg

genoten hebben de switch gemaakt van informatiebemiddelaar naar conceptontwikkelaar. Zij hangen het oude gedachtegoed van Daniel Pinks klassieker *A whole*

'Piraterij is zinloos geworden omdat alles al betaald is'

het winnende businessmodel eruit gaat zien, het gesteggel over wat wel en wat niet mag met content, klant- en privacy-gevoelige informatie, verre van verstomd. Genoeg stof tot nadenken voor heel veel, digitaal uitgegeven, artikelen dus.'

Selecteren, contextualiseren en verbinden

In de archiefwereld zullen we volgens **Wouter Daemen** over vijftien jaar de klasieke taken van de informatieprofessional nog wel terugvinden. 'De kerntaken van archiefinstellingen – bewaren, beschrijven en beschikbaar stellen – blijven overeind. De invulling is echter sterk aan verandering onderhevig. De grootste uitdaging ligt in het leggen en beschrijven van verbindingen tussen verschillende collecties, zowel binnen als buiten de muren van de eigen instelling. Initiatieven als Open Cultuur Data zijn veelbelovend om hergebruik te faciliteren en derden te laten

putten uit de rijke datasets. Daar waar nodig kan de informatieprofessional een sleutelrol spelen in het selecteren, contextualiseren en verbinden van de veelheid aan digitale informatie. *InformatieProfessional* blijft hoop ik een verbindende schakel tussen nieuwe ontwikkelingen, het werkveld en de verschillende terreinen waarop de informatieprofessional actief is. Over de vorm durf ik niet te speculeren, maar als er dan toch iets bij het oude mag blijven: doe dan maar gewoon lekker "ouderwets" op papier.'

Kritische wegwijzers

De veranderingen in hoger-onderwijsbibliotheken komen niet uit de lucht vallen, schrijft **Wilma van den Brink**. 'De technische vooruitgang heeft vanaf de vijftiende eeuw enerzijds geleid tot een grotere verspreiding van informatie over een breed publiek, anderzijds heeft het toegenomen aanbod ook geresulteerd

in een gevoel van informatieoverload, de drang om te ordenen en het verlangen naar een kritische wegwijzer. Met de komst van de digitalisering nemen de vormen van het informatieaanbod toe. Behalve colleges in de collegezaal worden webcolleges, interactieve games, (open access) epublicaties en augmented-realitytechnieken gebruikt in het onderwijs. Om de vindbaarheid te garanderen, moet het goed ontsloten worden en daar kunnen de bibliotheken een belangrijke rol in spelen. De ordening vindt niet alleen plaats door een goede ontsluiting, maar ook door informatiespecialisten die kritische wegwijzers blijven voor studenten en docenten. Hoewel de omgeving van de informatiespecialist gaat verhuizen van de offline naar de online wereld, geloof ik dat de kern van de werkzaamheden hetzelfde blijft als de afgelopen eeuwen: ontsluiten van informatie en advies bieden bij het vinden ervan. Hoe deze processen in de praktijk gaan verlopen, zullen we net als afgelopen jaren ongetwijfeld lezen in *InformatieProfessional*.'

advertentie

Mediaservice

Ingressus helpt
bij het bestellen
en uitleenklaar
maken van uw collectie

INGRESSUS

Meer weten?
info@ingressus.nl / 010-2060260
www.ingressus.nl

Van buzz naar business

'Tegenwoordig zijn ook de bibliotheken massaal te vinden op het sociale web,' schrijft **Leen Liefsoens**. 'En door de exponentiële groei van content zijn termen als curation, semantisch, verrijking en transliteracy buzzwoorden geworden in de informatiewereld. Hierbij draait het om het geven van betekenis, verbanden leggen en netwerken binnen een multimediale en dynamische informatiewereld. In de komende vijftien jaar zal deze buzz worden omgezet in business en onderdeel worden van de basisproducten en -diensten.' Voor de informatieprofessional betekent dit geen verandering in de 'basisbeginselen en -taken, maar wel in de vorm van de informatie en de vorm waarin we deze taken uitvoeren'. Het vakblad kan daarbij helpen. *InformatieProfessional* kan voorkomen dat informatieprofessionals net als gewone mensen door de informatieoverload en personalisering van het web op informatie-eilandjes terecht komen. Blijf onze blik verruimen en onze nieuwsgierigheid voeden.'

Wij doen ons best!

<

Jos van Dijk (samenstelling)

'Beroepsethiek versterkt onze maatschappelijke positie'

Vier jaar geleden publiceerde InformatieProfessional de resultaten van een onderzoek naar het privacybeleid van bibliotheken.¹ Daar bleek toen nog van alles aan te ontbreken. In veel organisaties werd de leenhistorie van individuele gebruikers standaard vastgelegd, en bij een klein deel was het zelfs technisch onmogelijk dat niet te doen. Slechts een minderheid vroeg – zoals de wet vereist – vooraf toestemming aan de gebruiker. Hadden de andere bibliotheken er wel voldoende over nagedacht, vraag je je dan af. Hebben ze zich bij het in gebruik nemen van hun krachtige en functionele informatiesystemen voldoende gerealiseerd welke belangen gebruikers hebben? Dat je er goede doelen mee kunt bereiken, maar dat je er soms ook schade mee kunt veroorzaken?

Jos van Dijk

‘Stel je voor dat niemand bereid is informatie te delen’

Voor een nadere bezinning op dit soort kwesties kunnen we terecht bij de ethiek. In dit artikel wil ik laten zien wat ethiek, als reflectie op het beroepsmatig handelen vanuit het gezichtspunt van normen en waarden, kan betekenen voor de professionalisering van de informatieprofessionals. Kort gezegd komt het erop neer dat ethiek de beroepsgroep intern sterker kan maken en de relaties met de buitenwereld, de samenleving en de gebruikers van onze diensten in het bijzonder kan verbeteren. Ik zal dat laten zien aan de hand van drie samenhangende basisprincipes van de ethiek, en de begrippen morele verantwoordelijkheid en integriteit. Ik sluit af met enkele opmerkingen over beroepscode en de betrekkelijk geringe aandacht hiervoor in de praktijk van de Nederlandse informatieprofessionals. Mag ik dit doen, moet ik dit doen of kan ik het beter nalaten? Individuele beroepsbeoefenaren, maar ook organisaties staan regelmatig voor dilemma's waarbij een afweging gemaakt moet worden tussen verschillende belangen. Soms helpt de wet met regels waar je niet onderuit kunt. Maar niet altijd. Een afweging tussen je eigen belang en dat van een collega blijft lastig. Een afweging tussen een kortetermijnbesparing en het benadelen van een groep gebruikers is meestal ook niet zo makkelijk. Houd ik voldoende rekening met alle betrokkenen bij een voorgenoemen ingreep in de collectie? Uiteindelijk gaat het bij ethische vraagstukken daar vooral om: rekening houden met anderen. Verantwoordelijkheid voor anderen. Handelen vanuit gemeenschappelijke normen en waarden (= de moraal).

En de achtergrond daarvan is gelegen in het feit dat mensen onderling van elkaar afhankelijk zijn en op elkaar moeten kunnen rekenen op straffe van chaos en conflicten. We moeten erop kunnen rekenen dat mensen hun beroep goed, met toewijding en dienstbaarheid uitoefenen. Stel dat je in een samenleving leeft waar je niemand meer kunt vertrouwen... Vanuit deze gedachtegang komen we in de ethiek steeds weer terug op een paar basisprincipes die in allerlei situaties, ook in de beroepsuitoefening, geldig zijn en die behulpzaam kunnen zijn bij het oplossen van lastige dilemma's.

Moraal op zee

Een eerste klassiek voorbeeld van een morele plicht is de, inmiddels ook in wetten geschreven, regel voor schepen op zee: *als een schip in nood is, bieden in de buurt varende schepen hulp*. Met deze regel wordt het onzekere lot van zeevaarders een klein beetje teruggedrongen. Zo kunnen zij met meer vertrouwen de woeste baren trotseren. De moraal op zee laat in de kern de functie van alle moraal zien. Een samenleving heeft baat bij onderling vertrouwen van mensen, groepen, organisaties, landen. De stabiliteit van de samenleving, en van elk deel daarvan, is recht evenredig met de mate van onderling vertrouwen. En dat vertrouwen wordt gewekt door moreel, integer handelen van mensen, groepen, organisaties en landen. Dat geldt ook in de beroepspraktijk. Collegialiteit is een belangrijke, bindende waarde. Je helpt je collega uit de brand als het moet. Je neemt een dienst over als hij of zij privé wat moeilijk zit. Dat is normaal. En je rekent erop dat je, als jou iets overkomt, ook op steun kan rekenen. Stel je nu eens de situatie voor dat je zeker weet dat dit in jouw organisatie niet kan. Hoe ziet een organisatie eruit waar dit onderling vertrouwen ontbreekt, waar ieder voor zich persoonlijke problemen moet oplossen en geen sprake is van onderlinge steun? De maatschappelijke functie van de norm wordt vaak het duidelijkst als we ons zijn totale afwezigheid voorstellen.

Ubuntu

Een ander moreel uitgangspunt dat een algemene geldigheid heeft en ook een bij-

drage levert aan stabiliteit en samenhang in de maatschappij komt tot uitdrukking in het Afrikaanse principe *ubuntu*. Kortweg: *een mens is een mens door andere mensen*. Als ik jou als mens behandel, word ik zelf méér mens.

Dit uitgangspunt verplicht tot onderling respect en zorg voor anderen. In de woorden van Desmond Tutu: 'Iemand met ubuntu staat open voor en is toegankelijk voor anderen, wijdt zich aan anderen, voelt zich niet bedreigd door het kunnen van anderen omdat hij of zij genoeg zelfvertrouwen put uit de wetenschap dat hij of zij onderdeel is van een groter geheel en krimpt ineen wanneer anderen worden vernederd of wanneer anderen worden gemarteld of onderdrukt.'

Hier kun je denken aan de idealistische kanten van ons vakgebied, de toewijding aan het ideaal anderen te helpen. Volksverheffing, de spreiding van kennis, het delen van de cultuur, dat zijn kernwaarden voor de openbare bibliotheek als publieke voorziening. Maar ook het kennis delen in meer algemene zin veronderstelt 'ubuntu'. Je deelt je kennis vanuit het gevoel dat je het alleen samen, met elkaar kunt maken.

Ook hier levert de omgekeerde situatie weer het duidelijkste beeld: stel dat iedereen al zijn kennis voor zich houdt en je er niet op kunt rekenen dat anderen je tegemoet komen, of bereid zijn om iets voor jou te doen. Bedenk wat je dan gaat missen. Een tekort aan gemeenschapsgevoel verstoort de onderlinge verhoudingen en leidt al snel tot zinloze conflicten.

Gulden regel

Een derde variant van het algemene ethische beginsel dat je met elkaar rekening moet houden omdat je van elkaar afhankelijk bent, is een regel die we over de hele wereld tegenkomen: *behandel anderen zoals je zelf behandeld wil worden*. Of in de negatieve versie: wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet. Het *wederkerigheidsprincipe*: je moet in de schoenen van een ander gaan staan om een moreel oordeel over je eigen handelen te kunnen geven.

Deze 'gulden regel' is toepasbaar in het dagelijks leven in uiteenlopende situaties. Voor informatieprofessionals bijvoorbeeld in de omgang met klanten, gebruikers. Hoe zou jij zelf aangesproken willen

worden? Hoe zou jij het zelf vinden als je dit voorgeschoteld krijgt? Heel mooi, al die regels en procedures, maar bekijk het eens van de kant van iemand die dit als klant/gebruiker moet ondergaan.

Een goed voorbeeld uit ons vakgebied is ook de algemene afkeuring van plagiaat. Dit is onacceptabel, dat doe je anderen niet aan, toch? Stel dat iedereen alles van elkaar zou mogen jatten... Het feit dat de meeste mensen niet plagieren en degenen die het wel doen zich ervan bewust zijn dat het niet kan, geeft aan hoezeer deze regel is ingebakken in ons moreel besef.

Deskundigenmacht

In de beroepsuitoefening hebben deze principes een belangrijke functie in het scheppen en in stand houden van het vertrouwen en de stabiele relaties tussen beroepsbeoefenaren onderling en tussen beroepsbeoefenaren, hun klanten en de rest van de samenleving. In deze laatste relatie geldt verder dat elke professional op grond van zijn specifieke deskundigheid een bijzondere, *morele verantwoordelijkheid* heeft.

Als professional heb je een voorsprong op de leek vanwege je kennis van zaken en ervaring, je hebt *deskundigenmacht*. An-

deren zijn afhankelijk van jou en moeten erop kunnen vertrouwen dat je het goed doet en rekening houdt met hun belangen. Dat ze met de oplossingen die jij ontwerpt, regelt of adviseert, niet het schip in gaan. Bij het gebruik van ICT bijvoorbeeld. Dat het technisch moet werken is één ding. Dat degenen die het gebruiken geen schade oplopen is een zorg waaraan de professional zich niet mag onttrekken. Nu is er bijvoorbeeld nog vaak de klacht dat privacy pas aan de orde komt als het systeem er al is. Kijk naar Google dat in het Streetview-project straten en huizen filmde, en tegelijk ook de netwerken van de bewoners registreerde. Pas in tweede instantie, na klachten en dreigementen met gerechtelijke procedures, ging het bedrijf rekening houden met een mogelijke aantasting van de privacy.

De morele verantwoordelijkheid van de informatiefprofessional impliceert reflectie op wat er met informatiesystemen kan gebeuren. Denken vanuit de gebruikers, andere betrokken partijen en hun belangen. Doet het hen goed? Lopen zij wellicht risico's? Het inschatten van de risico's van een bepaald systeem – of van een maatregel, een procedure of een bepaalde manier van organiseren of wat dan ook – hoort een vast onderdeel van het professioneel

‘Denk vanuit gebruikers, andere betrokken partijen en hun belangen’

handelen te zijn. Waarom zouden we dit wel eisen van ontwerpers van vliegtuigen, auto's of kinderspeelgoed en niet van informatiefprofessionals? Gegeven zijn deskundigenmacht dient de professional hier ook open in te zijn. Wat weet ik wel en wat niet? Moreel onverantwoordelijk is het als je weet dat je niet in staat bent de risico's goed in te schatten maar wel doet alsof. Je moet ook je grenzen kennen. Het zorgvuldig omgaan met de risico's en effecten van informatiesystemen is een voorwaarde voor het scheppen en in stand

Vlaamse beroepscode

De Beroepscode voor informatiefprofessionals in bibliotheken en documentatiecentra van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief en

Documentatie (VVBAD) begint met een positiebepaling waarin de intermediaire rol van de sector centraal staat. De code⁷ bevat twintig

uitspraken, verdeeld in de rubrieken beroep, collectie, overkoepelende organisatie en gebruiker.

Enkele voorbeelden:

- > De informatiefprofessional komt op voor vrije toegang tot informatie en cultuur.
- > De informatiefprofessional streeft bij de collectievorming een zo groot mogelijke mate van objectiviteit en meerstemmigheid na.
- > De informatiefprofessional is loyaal aan zijn overkoepelende organisatie.
- > De informatiefprofessional verwijst door.

Dergelijke algemeen geformuleerde regels vragen om discussie over toepassing in de dagelijkse praktijk. Daarom is bij elke regel een voorbeeldsituatie toegevoegd met een mogelijke reactie. Het is jammer dat dit deel van de code scherpe dilemma's mist. Sommige situaties roepen nauwelijks discussie op ('als studenten lawaai maken en zich kinderachtig gedragen, benader je ze als volwassenen en wijs je hen op hun verantwoorde-

lijkheid'). Ik vraag me overigens af of het hier wel over ethiek gaat (Zie ook: 'De baliemedewerker treedt een rumoerige schoolklas kordaat, maar glimlachend tegemoet. Hij brengt door zijn houding de nodige rust in de bibliotheek terug'). En sommige situaties zijn wel heel specifiek (wat te doen met geschonken bezit dat je deels al in je collectie hebt?). Zinvol lijkt me wel de discussie over de vraag of je bij een klacht over het tekort

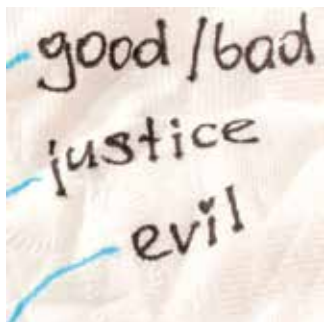
aan bronnen de budgettaire politiek van de instelling die daarvoor verantwoordelijk is in diskrediet mag brengen. Hoe loyaal ben je tegenover je organisatie? En natuurlijk de discussie over filters als case bij de regel over de vrije toegang tot informatie en cultuur.

Het is te hopen dat de VVBAD ervaringen met deze code nog eens zou willen delen.

Jos van Dijk

‘Morele verantwoordelijkheid betaalt zichzelf terug’

houden van het vertrouwen. En zonder dat vertrouwen verliest de professional gezag, wordt zijn maatschappelijke positie ondermijnd en kan hij zijn beroep niet verder uitbouwen. Morele verantwoordelijkheid betaalt zichzelf terug. Daarom moet ‘morele passiviteit’, het weggijken, niet nadenken, niet bespreekbaar maken van gedrag waarvan je weet dat er risico’s aan zitten, bestreden worden.

Integriteit

Zo valt er ook een wereld te winnen met integriteit. Kijk maar wat je verliest als de integriteit van je beroepsgroep of organisatie in de media in twijfel wordt getrokken. Informatieprofessionals kunnen hun onkreukbaarheid laten zien in hun objectiviteit, het niet-partijdig of vooringenomen omgaan met de informatie die zij verzamelen, ordenen en ter beschikking stellen. In je bemiddelende rol behoort je je neutraal op te stellen. Je stuurt mensen die informatie zoeken niet in een bepaalde, door jouw overtuiging of door je belangen ingegeven, richting. Dit roept meteen de vraag op of we Google dan het predicaat integer kunnen geven. En wat te denken van Eli Parisers intellectuele en ideologische ‘bubbles’² waarin gangbare zoektechnieken mensen gevangen houden. Eens richting A gezocht, kom je nooit meer bij B.

Objectiviteit en evenwichtigheid zijn ook belangrijke waarden bij de selectie van informatie. Als archivaris bij de overheid bewaar je niet alleen de wapenfeiten waar de bestuurders tevreden op terug kunnen kijken. Je werkt uiteindelijk in het belang

van iedereen en de overheid behoort zelf geen geschiedenis te schrijven. Dat geldt natuurlijk ook voor andere autoriteiten. Het voorstel van Eurocommissaris Reding om op internet een ‘recht om vergeten te worden’ in te voeren heeft daarom, hoe begrijpelijk ook gezien de nieuwe sociale media, uit ethisch oogpunt discutabele kanten.

Integriteit genereert vertrouwen en daar vaart de informatieprofessional wel bij. Maar ook zijn organisatie. Gebrek aan integriteit kan duiden op een tekort aan deugdzaamheid bij individuele medewerkers. Maar in veel gevallen ook op tekorten in de organisatie zelf. De ene organisatiecultuur verleidt sneller tot het overtreden van normen dan de andere. Organisaties kunnen daar iets aan doen, maar integriteitsbeleid moet dan meer inhouden dan het inhuren van bedrijfsrecherche of het publiceren van een integriteitscode op het intranet.

Om mensen op dit punt mee te krijgen, zul je hen moeten betrekken bij het bedenken van de praktische betekenis van de waarden die de organisatie hoog wil houden. Wat betekent de missie van onze organisatie bijvoorbeeld voor het dagelijks handelen van de medewerkers van het kenniscentrum in de omgang met de klanten? Wat is er duidelijk mee in strijd? Als alleen het management zich met deze vragen bezighoudt, is dat niet anders dan tijdverspilling. Als je als medewerker zelf wordt uitgedaagd je morele verantwoordelijkheid te formuleren, gaat het allemaal meer leven en zul je er ook eerder scherp op blijven.

Beroepscode

Wat kan in dit verband de rol zijn van een beroepscode? In een beroepscode vertalen de beroepsbeoefenaren de belangrijkste waarden en normen van het vak naar regels voor de uitoefening van het beroep. De beroepscode is een belangrijke stap in het professionaliseringsproces van een beroepsgroep en bevat als inleiding vaak een positiebepaling van het beroep. In Nederland gebruikt de KVAN, de vereniging van archivariissen, een vertaling van de internationale code van archivariissen.³ Bibliothecariissen in openbare bibliotheken hebben in 1993 en later in 2007 een Professioneel Statuut⁴ vastgesteld. De Vlaamse VVBAD heeft in 2011 een be-

roepscode⁵ gepubliceerd (zie kader op pagina 29). De IFLA heeft zojuist een consultatieronde afgesloten voor een nieuwe ethische code.⁶

Mooie woorden alleen zijn natuurlijk niet genoeg. Een veelgehoorde uitspraak in dit verband is: ‘A code is nothing, coding is everything’. Het gezamenlijk schrijven aan een code draagt bij aan het ethisch bewustzijn en bevordert de gemeenschappelijke inzet voor een integere beroepsuitoefening. Het product dient pas zijn doel als er na de totstandkoming een vervolg aan wordt gegeven in de zin van continue monitoring en discussie over de toepassing van de regels.

Professionalisering

Voor al in de Angelsaksische landen hebben bibliothecariissen in het verleden belangrijke stappen gezet in het professionaliseringsproces. De Amerikaanse ALA heeft een ethische code sinds 1938. De reden waarom we op dit gebied in Nederland – en tot voor kort ook Vlaanderen – minder activiteiten zien, heeft naar mijn mening vooral te maken met de opleiding van de beroepsbeoefenaren.

Het zal uit het voorafgaande duidelijk zijn geworden dat ethiek als reflectie op het gedrag van zowel individuele beroepsbeoefenaren als de organisaties waar zij werken een bepaalde mate van afstandelijk en abstract denken vereist. In het hbo is reflectie wel een vast, maar ook lastig en omstreken onderdeel van het onderwijsproces. Veel studenten, en ook docenten trouwens, hebben er een broertje dood aan. De praktische uitvoering is dan ook vaak teleurstellend. Ik ben tot de conclusie gekomen dat academische vaardigheden, methodisch denken, argumenteren, hier onmisbaar zijn. Maar op academisch niveau missen we een opleiding van voldoende omvang.

De gehele beroepsgroep overziende moeten we in elk geval voor Nederland constateren dat, met uitzondering van de wetenschappelijke bibliotheek, het aantal academici dat het vak mee kan helpen ontwikkelen, zeker in vergelijking met Engeland en Amerika te laag is. Het merendeel van de studenten in opleiding en de vakgenoten in de praktijk bestaat uit doeners. Geen kwaad woord daarover, begrijp me goed. Maar aanpakken staat bij de Nederlandse informatieprofessio-

**‘Gemeenschappelijk
beleefde waarden en
normen verbinden
beroepsbeoefenaren
meer aan elkaar’**

nals uiteindelijk toch hoger genoteerd dan reflecteren.

Tot slot

Een investering in beroepsethiek kan een belangrijke bijdrage leveren aan de versterking van de maatschappelijke positie van de beroepsgroep. Intern heeft ethiek een belangrijke functie doordat de beroepsbeoefenaren zich met gemeenschappelijk beleefde waarden en normen meer aan elkaar binden en meer op elkaar kunnen bouwen. Extern kun je ermee laten zien waar je voor staat, je toont je maatschappelijke waarde en versterkt de band met de omgeving. Je laat zien dat je je eigen praktijk kunt evalueren en een integere beroepsbeoefening nastreeft. Dat helpt het vak allemaal vooruit. Maar het begint hoe dan ook toch in het onderwijs. <

*Jos van Dijk is redacteur van
InformatieProfessional.*

Noten

- 1] Marian Koren en Tessie Schepman, ‘Verantwoordelijkheid over persoonsgegevens vereist privacybeleid’, *InformatieProfessional* 3/2008.
- 2] Eli Pariser, *The Filter Bubble; what the internet is hiding from you*, 2011.
- 3] Zie www.kvan.nl/kvan/vakkennis/ethische-code.php.
- 4] Zie tinyurl.com/89lvjqx.
- 5] Zie tinyurl.com/8xhppta.
- 6] www.ifla.org/en/news/ifla-code-of-ethics-for-librarians-draft.
- 7] Over de totstandkoming daarvan schreef co-auteur Steven van Impe: ‘Waarom een beroepscode voor informatieprofessionals?’. Zie: tinyurl.com/89dtbgs.

LEES VERDER OP:

INFORMATIE PROFESSIONAL.NL

website voor informatiewerkers

Heeft de backoffice toekomst?

De backoffice wordt zeer belangrijk voor de positionering van bibliotheek in de informatieketen, stelt Matthijs van Otegem. In een tweewekelijks artikel in de rubriek Bijdragen op InformatieProfessional.nl bespreekt hij de nieuwste ontwikkelingen.

Theo Bosboom is advocaat en partner IT-recht & Intellectuele Eigendom bij Dirkszager advocaten & notarissen.

www.ingressus.nl

Door: Alice Doek

All of Wiki

Producent: Brilliantish

Platform: iOS (iPad en iPhone versie)

Prijs: € 6,99

Waardering: ●●●●○

Mijn vakantieadressen, bijvoorbeeld op Schiermonnikoog of Mallorca, zijn veelal verstoken van draadloos internet, maar de honger naar 'weetjes' wil voortdurend worden gestild.

Daarom ben ik blij met All of Wiki, een offline Wikipedia voor op de iPad. Alleen voor het downloaden van de *data dump* en het actualiseren heb je netwerkkverbinding nodig. Ingewikkeld is het installatieproces niet, wel tijdrovend. Bij een keuze voor de

Engelstalige versie van Wikipedia is 4,5 gigabyte opslagruimte nodig; het kost dus enkele uren voordat alle tekst is opgehaald. De Nederlandse versie neemt circa 0,5 gigabyte in beslag. Daarna heb je een volledig doorzoekbare en functionerende Wikipedia in de tas. Offline en dus snel.

Illustraties komen niet mee, wel alle hyperlinks en redirects. De zoekgeschiedenis wordt bewaard en ook kun je artikelen als favoriet aanmerken. Lettertype en -grootte zijn aanpasbaar. Onnodig te zeggen dat je met All of Wiki niet mee kan schrijven aan Wikipedia.

Het is mogelijk om elke maand een geactualiseerde *data dump* met de nieuwste Wikipedia-gegevens op te halen. De eerste keer is dat gratis, daarna wordt één dollar in rekening gebracht. Ik vind het een schijntje.

All of Wiki

Door: Raymond Snijders

Aldiko Book Reader

Producent: Aldiko Limited

Platform: Android

Prijs: gratis (€ 2,99 voor de Premium-versie zonder advertenties)

Waardering: ●●●●○

Is het lezen van documenten en ebooks een van de redenen waarom je een tablet gekocht hebt, dan mag een ebookapp natuurlijk niet ontbreken. Op een Androidtablet kom je al snel uit bij een ebookapp van het eerste uur: Aldiko Book Reader. Aldiko heeft een prettige en intuïtieve interface, maar kenmerkt zich vooral doordat je bijna alle

instellingen – lettertype, grootte, kleur, achtergrond – naar eigen smaak kunt aanpassen. Dankzij handige *gestures* zijn enkele zaken zelfs tijdens het lezen zelf bij te stellen, zoals de helderheid van het scherm.

De boeken worden standaard getoond op virtuele boekenplanken, maar je kunt ook kiezen voor andere weergaven. Hierdoor krijg je wat meer overzicht en informatie over je eigen bibliotheek. Aldiko ondersteunt ePubboeken (met en zonder Adobe DRM), alsook documenten in pdf-formaat die je zowel via de browser van je tablet of een app als Dropbox kunt importeren in je bibliotheek. Heb je nog geen ebooks, dan bevat Aldiko een ingebouwde winkel waar je gratis en betaalde ebooks kunt vinden.

Als je ebooks of pdf-documenten wilt lezen op je Androidtablet, dan is Aldiko dé app ervoor.

Aldiko Book Reader

Door: Dymphie van der Heyden

RepliGo Reader

Producent:

Platform: Android en Blackberry

Prijs: € 3,99

Waardering: ●●●●●

PDF's online lezen is niet ideaal en de gratis Adobe-readerapp is erg beperkt: voor (wetenschappelijk) gebruik van pdf's wil je meer. RepliGo Reader is naar mijn mening voor Android nu de beste. Bij het openen van een pdf-bestand staan onderaan alle pagina's als aanklikbare thumbnails, rechtsboven de bookmarks, de pagina met annotaties en een search box. Zoekresultaten worden gepresenteerd met een aanklikbare *snippet*. Er is een *go-to-page*-functie, e-mailadressen en interne links zijn aanklikbaar, dubbelklikken op

een plaatje vergroot het in- en uitzoomen, en kopiëren van stukken tekst om elders te plakken is mogelijk.

De tap middenin activeert de navigatiebalken en een klik in de tekst de contextuele editfunctie. Ook is er een 'lees'- en een nachtmodus en handig: RepliGo onthoudt waar je met lezen gebleven bent.

Verder kun je teksten *highlighten* in meerdere kleuren, doorstrepen of onderstrepen. Alsook pijltjes, lijnen of cirkels in de pdf zetten, 'sticky notes' maken en zelfs handgeschreven commentaar of een getypte tekst in een textbox toevoegen. De pdf kun je opslaan, mailen of in Dropbox bewaren. En dat is nog niet alles. RepliGo kan *embedded fonts*, formulieren en *image-based* bestanden aan én is te gebruiken als ereader. Deze app werkt snel en efficiënt. Het enige wat ontbreekt is een woordenboek.

RepliGo Reader

De data librarian in Nederland

Digitale onderzoeksdata staan hoog op de agenda van Nederlandse universiteitsbibliotheken, getuige de artikelenreeks hierover in *InformatieProfessional* in het afgelopen jaar. Wiljan Puttenstein deed voor zijn masterscriptie Culturele Informatiewetenschap (UvA) een verkennend onderzoek naar digitale onderzoeksdata en de rol van universiteitsbibliotheken.

Door: Wiljan Puttenstein

In hoeverre kunnen universiteitsbibliotheken een rol spelen bij het beheren en beschikbaar stellen van digitale onderzoeksdata tijdens en na afloop van wetenschappelijk onderzoek? Die vraag staat centraal in de masterscriptie 'De data librarian in Nederland'. Naast literatuuronderzoek is deskresearch uitgevoerd op de websites van de dertien universiteitsbibliotheken. Doel was niet alleen de stand van zaken rond digitale onderzoeksdata weer te geven, maar ook met beschikbare meerjarenplannen het betreffende beleid te analyseren. Tevens werden acht interviews gehouden met personen die zich in hun dagelijkse werk bezighouden met digitale onderzoeksdata. Deskresearch en interviews vonden plaats in april en mei 2011.

Resultaten deskresearch

Elke universiteitsbibliotheek heeft op een of andere manier activiteiten ontwikkeld die betrekking hebben op onderzoeksdata. De activiteiten variëren van zich oriënteren op de mogelijkheden om diensten voor onderzoekers op te zetten tot het daadwerkelijk operationeel hebben van faciliteiten voor databeheer. Het tijdstip waarop onderzoeksdata beleidsthema zijn geworden, wisselt sterk. De ene bibliotheek ontwikkelde al in 2006 beleid en diensten voor onderzoeksdata, de andere heeft het onderwerp pas in 2010 op de agenda gezet.

Slechts een beperkt aantal bibliotheken geeft gerichte aandacht aan onderzoeksdata. Vier van de dertien bibliotheken vermelden een verwijzing op de eigen homepage, vijf op de homepage van het repository en slechts één bibliotheek op beide. De vermeldingen kunnen bestaan uit een verwijzing naar het eigen datacentrum of naar de portal NARCIS (die inmiddels toegang biedt tot ruim 20.000 datasets), een aankondiging over de mogelijkheid om onderzoeksdata te registreren of een nieuwsbericht over activiteiten om het onderwerp breder onder de aandacht te brengen.

Rol UB

De beleidsplannen en interviews laten zien dat bibliotheken voor

zichzelf in elke fase van het onderzoeksproces een mogelijke rol zien weggelegd. Denk bijvoorbeeld aan advies, het aanbieden van data-opslagfaciliteiten in de creatiefase en toegang bieden tot datasets in de fase van hergebruik (onder andere door deze te koppelen aan publicaties in een repository). Geen rol zien bibliotheken voor zichzelf weggelegd als het gaat om duurzame opslag van digitale onderzoeksdata. De instellingen hebben vooral een sterke voorkeur om zelf het databeheer op de korte en middellange termijn ter hand te nemen en voor duurzame opslag van datasets onderzoekers te wijzen op de faciliteiten van Data Archiving and Networked Services (DANS). Een uitzondering vormen de biblio-

theken van de technische universiteiten; zij hebben met het 3TU.Data-centrum zelf al een faciliteit voor het duurzaam bewaren in huis.

Naast onderzoekers zien bibliotheken ook studenten als een belangrijke doelgroep. Een aantal bibliotheken biedt studenten inmiddels ondersteuning bij het gebruik van databestanden of heeft plannen om datamanagement op te nemen in het programma voor academische vaardigheden. Op die manier worden studenten al jong bewust gemaakt van de noodzaak van goed data-beheer. Als ze later zelf onderzoeker zijn, zullen ze de bibliotheek beschouwen als een logische partner voor advisering en ondersteuning.

Data librarian

Uit de beleidsplannen en interviews blijkt verder dat bibliotheken nog verschillend denken over hoe op onderzoeksdata toegespitste functies vorm en inhoud dienen te krijgen. Een aantal organisaties heeft al data librarians of functionarissen met soortgelijke benamingen aangesteld. Andere bibliotheken kiezen ervoor het takenpakket van de huidige informatie- en collectiespecialisten uit te breiden.

Niet alleen functies wijzigen, ook de positie van de bibliotheekmedewerkers in een universitaire organisatie verandert. Meer en meer werken zij in het primaire onderzoeksproces samen met wetenschappers. Dat leidt tot toepassing van het model van de embedded librarian, werkzaam in de directe omgeving van wetenschappers. Richtten activiteiten zich primair op onderzoeksdata, dan kan zelfs gesproken worden van embedded data librarian. Binnen enkele jaren zullen diensten met betrekking tot onderzoeksdata een vanzelfsprekende activiteit worden voor alle Nederlandse universiteitsbibliotheken.

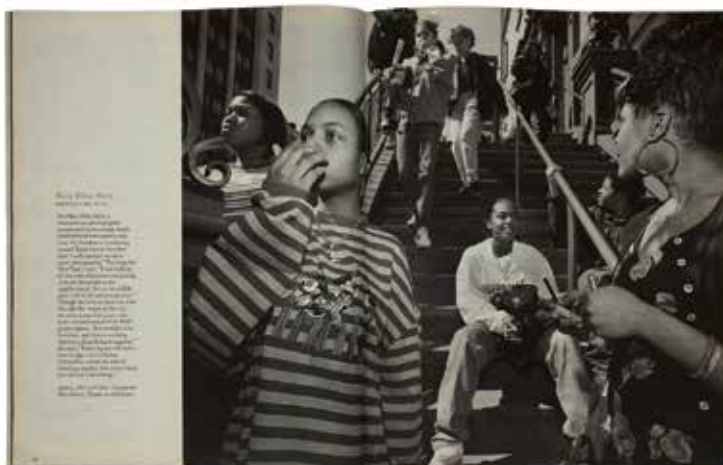
De scriptie is te lezen op UvA Scripties
Online: dare.uva.nl/scriptie/398260.

Wiljan Puttenstein is hoofd bibliotheek aan de Protestantse Theologische Universiteit.

© Henny Boogert

De 22-jarige Pankaj Yadav in zijn studentenwoning in Mumbai, vastgelegd door fotograaf Henny Boogert

April, 4, 1997: Outside the New Victory Theater on 42nd Street. 1:09 p.m. © Mary Ellen Mark. *The New York Times Magazine* Photographs, Exhibition organized by Aperture Foundation

events, etc.

3 april ■ WORKSHOP OPEN

SOURCE BIBLIOTHEEKPROGRAMMA
KOHA ■ Den Haag ■ www.kohala.nl

12 april ■ BIBLIOTHEEKPLAZA 2012

■ Amsterdam ■ www.bibliotheekplaza.nl

18-20 april ■ 16th SEMINAR OF THE LIBER ARCHITECTURE GROUP

■ Praag
■ liber-lag2012.techlib.cz/en/

19 april ■ MARKETING VAN INFORMATIE-DIENSTEN

■ Vleuten ■ www.reekx.nl

24 april ■ CLOUDRECHT: JURIDISCHE ASPECTEN VAN CLOUD

COMPUTING ■ Eendaagse training
■ Utrecht ■ GOopleidingen.nl

24 april ■ KRENTEN IN DE PAP

■ NVMB-studiemiddag over metadatering en digitalisering ■ Amsterdam ■ www.nvmb.nl

25-27 april ■ THE NEXT WEB

CONFERENCE ■ Amsterdam ■ thenextweb.com/conference/

7-8 mei ■ 2nd LIBER INTERNATIONAL WORKSHOP ON DIGITAL PRESERVATION

■ Florence ■ www.rinascimento-digitale.it

15 mei ■ PICNIC INNOVATION MASH UP

■ Amsterdam ■ www.picnicnetwork.org

Meer events op

www.informatieprofessional.nl

Geld voor recht

18 april

Welke problemen brengt het afkopen van auteursrechten in het kader van digitaliseringsprojecten met zich mee? En wat zijn de internationale ontwikkelingen op dit gebied? Op die vragen geeft het werkseminar 'Geld voor recht', gehouden op 18 april, antwoord. Ook aan bod komen de FOBID Handreiking voor vergoedingsgrondslag en ervaringen van erfgoedinstellingen bij hun contacten met collectieve beheersorganisaties. Het gratis seminar in Utrecht is alleen toegankelijk voor medewerkers van erfgoedinstellingen en genodigden van FOBID Juridische Commissie.

www.fobid.nl/juridisch

Bits and Bricks

12 april

Op 12 april vindt in Amsterdam een nieuwe editie plaats van Bibliotheekplaza, 'Bits and Bricks' getiteld. Nagegaan wordt wat het effect is op klanten van de bibliotheek als de bereikbaarheid van de dienstverlening steeds verder opschuift van een loopje naar het filiaal op de hoek, naar een aanbod via internet. En wat valt er te leren van de banken die filialen sluiten en als vervanging contactpunten openen?

www.bibliotheekplaza.nl

exposities

Op kamers

Tot 30 april

Vanaf 2005 fotografeert Henny Boogert studenten in hun kamers in verschillende universiteitssteden, niet alleen in Nederland maar ook in landen waar studeren niet zo vanzelfsprekend of financieel toegankelijk is. Voor zijn project *ImagesConnect* sprak en fotografeerde hij studenten in landen als Kenia, Moldavië, de Filipijnen en Bolivia. Boogert wil met een tentoonstelling in de UB Groningen Nederlandse studenten in contact brengen met 'wereldstudenten' als inspirerende factor.

www.rug.nl/bibliotheek/index

NYT Magazine

Tot 31 mei

Al meer dan dertig jaar geeft *New York Times Magazine* fotografie een prominente rol. Daarnaast wordt het medium vaak in al zijn diversiteit getoond. Het magazine vindt toepassingen of invalshoeken die keer op keer een verrassend resultaat opleveren. De tentoonstelling *The New York Times Magazine Photographs* in FOAM Amsterdam onderzoekt de kern van zowel de fotografie als het geprinte tijdschrift op het moment dat de rol van deze beide media zeer aan verandering onderhevig is.

www.foam.org

Prins en Pasja

Tot 1 juli

In 2012 staat de 400 jaar lange relatie tussen Nederland en Turkije centraal. Het initiatief komt van Turkse zijde. De aanleiding is de zeeslag bij Gibraltar (1607), waarin de Nederlandse vloot de Spaanse vloot een belangrijke nederlaag toebrengt. De Groot-Admiraal van het Ottomaanse Rijk, Halil Pasja, ziet in de Nederlandse Republiek een belangrijke potentiële bondgenoot tegen Spanje en weet in 1610 de Turkse regering te bewegen prins Maurits en de Staten-Generaal uit te nodigen voor besprekingen over een verdrag. Dit vormt de basis voor de goede betrekkingen tussen de twee staten.

De samenwerking wordt in 1612 officieel vastgelegd in een zogenaamde 'ahdname'. Dit fraai versierde document en vele andere unieke documenten over de relatie tussen Nederland en Turkije zijn nu te bewonderen in de tentoonstelling *De Prins en de Pasja* in De Verdieping van Nederland (tentoonstellingsruimte van Nationaal Archief en KB). Naast de fraai versierde diplomatieke verdragen bezit het Nationaal Archief een rijke collectie kaarten die het Ottomaanse Rijk in beeld brengen.

www.deverdiepingvannederland.nl

PROFESSIONAL IN HET NIEUWS

Amber Walraven (1980) is universitair docent Onderwijs-innovatie aan de Universiteit Twente. Ze doet onderzoek naar het integreren van kritisch internetgebruik in de onderbouw van het vwo. Onlangs was ze in Brussel om eurocommissaris Neelie Kroes (Digitale Agenda) te adviseren over mediawijsheid.

Waarom was je uitgenodigd om in Brussel te vertellen over mediawijsheid?

Neelie Kroes gaf eind 2011 een inspirerende speech op de Online Educa in Berlijn, een internationaal congres over *technology enhanced learning*. Daarin deed ze een paar uitspraken die zeer overeenkwamen met mijn onderzoek en het doel van mijn onderzoek. Ik heb een paar *comments* gemaakt (heel coole *feature* die ze gebruikt! Iedereen kan commentaar geven op haar speeches) en getwitterd dat ik haar graag meer zou willen vertellen over mijn projecten. Daarna kreeg ik de vraag of ik meer informatie wilde mailen. Dat heb ik gedaan. Op basis van die mail wilde een stafid van Kroes graag met me praten.

Wat heb je verteld?

We hebben gesproken over mijn onderzoek naar docenten die in teams lessen ontwerpen om informatievaardigheden en mediawijsheid te integreren in de vakinhoud (bijvoorbeeld Nederlands). Dergelijke teams zorgen voor materialen die echt ingezet gaan worden, die passen bij de docenten. Bovendien vindt door het ontwerpen een flinke professionaliseringsslag plaats. Docenten bepalen zelf het tempo, de grootte van de innovatie, waarin ze zich willen bekwamen, enzovoort. Hierdoor vindt innovatie bottom-up plaats, en niet topdown. Vooral mijn pleidooi voor het geven van de 'macht' aan docenten vond men verrassend.

Waarom denken jongeren dat ze mediawijs zijn?

Ze verwarren mediawijs met technische vaardigheden. Ze denken dat als ze weten hoe je een trefwoord intypt, of hoe je een account aanmaakt, dat ze dan mediawijs zijn. Terwijl het technische aspect slechts een onderdeel is. Kritisch denken, analyseren, reflecteren en creativiteit zijn ook heel belangrijk. En dat leer je niet vanzelf!

Is er in het onderwijs voldoende belangstelling voor mediawijsheid en digitale vaardigheden?

Nee. Het besef van de noodzaak begint te komen, maar er wordt nog te weinig mee gedaan. Het helpt ook niet dat de nadruk zo wordt gelegd op taal en rekenen tegenwoordig, of op examenstof. Docenten denken dan: geen tijd voor me-

diawijsheid! Door een aanpassing in je huidige manier van werken (dus door te herontwerpen en vakinhoud te combineren met vaardigheden) kun je hier prima tijd aan besteden. Bovendien, meer gebruik van ict zou de motivatie van leerlingen kunnen verhogen. En, nog belangrijker misschien: je doet je leerlingen tekort als je je alleen richt op examenstof.

Wie moet scholieren en studenten mediawijs maken?

Docenten, ouders, broers en zussen, andere familie, leeftijdsgenoten. En instanties als bibliotheken, mediatheken. Mediawijs zijn moet je stap voor stap leren, maar aangezien het in alle aspecten van je leven terugkomt, blijf je dat ontwikkelen. Je bent niet alleen mediawijs als je voor school iets moet doen, maar ook als je voor de lol een tijdschrift leest, of tijdens je werk.

Hoe kun je dat het beste doen?

Nou, ja, daar doe ik dus onderzoek naar... Ik ontwerp de lessen samen met docenten, maar kijk ook naar het effect ervan op de leerlingen. We weten wel een paar dingen die werken, maar nog niet genoeg. Voorbeelden van wat wel werkt: integreren in vakinhoud, discussie voeren met leerlingen (laat ze maar eens vertellen waarom ze iets een goede of slechte website vinden), betekenisvol maken. Spreek ze aan op hun eigen interesses en maak gebruik van wat ze al wel heel goed doen. Sta als docent open voor leerlingen.

Welke studie heb je gedaan?

Toegepaste Onderwijskunde aan de Universiteit

Twente (tegenwoordig Onderwijskunde).

Je allereerste baan?

Promovenda (assistent in opleiding, Phd-student) aan de Open Universiteit Nederland.

Welke vakbladen zijn het belangrijkste voor je?

Wetenschappelijke journals over onderwijs en ict, zoals *Computers and Education*.

Wat is je favoriete site of weblog?

Het blog van mijn PhD-student Jeroen Clemens. Hij gaat onderzoek doen naar online tekstbegrip. Zie jeroenclemens.wordpress.com.

En je favoriete literaire werk?

Onder professoren van W.F. Hermans.

Welk ebook las je het laatst?

Erg hè, maar ik heb nog nooit een ebook gelezen. Komende zomervakantie gaat er een iPad met ebooks mee. En vooruit, ook nog een paar 'echte' boeken.

Heeft het papieren boek nog toekomst?

In de toekomst kijken kan niet, maar voorlopig blijft het boek nog wel even. Ik zou boeken lekker boeken laten, en de technologie gebruiken voor verrijking/verdieping/aanvulling op die boeken.

En welke elektronische publicatie las je het laatst?

De nieuwsbrief van de faculteit Gedragswetenschappen.

Je favoriete vrijetijdsbesteding?

Theatersporten en hardlopen.

Wat zou je willen zijn als je geen docent en onderzoeker was?

Actrice.

IN MEMORIAM

Piet Verkruisje (1943-2012)

Door: Garrelt Verhoeven

Piet
Verkruisje
in de Artis
Bibliotheek

Foto: Monique Koolijmans

Maandag 20 februari jl. overleed boekhistoricus en historisch letterkundige Piet Verkruisje in zijn woonplaats Nieuwkoop. De geboren Zeeuw Verkruisje studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam en werkte vanaf 1966 in verschillende functies bij de leerstoelgroep Historische Nederlandse Letterkunde tot zijn pensionering in 2006. Daarnaast was hij vanaf 2002 als universitair hoofddocent verbonden aan de leerstoelgroep Boekwetenschap en Handschriftenkunde, waar hij in januari 2008 afscheid nam.

Piet Verkruisje heeft vele studenten en onderzoekers de ogen geopend voor het oude boek. Hij was de voorman van wat wel de 'Amsterdamse school' in de boekwetenschap wordt genoemd: de analytische bibliografie, waarbij het boek als materieel object nauwgezet wordt 'gecollatie-

neerd' om een goed begrip te krijgen van de totstandkoming van het boek. De methode die hij ontwikkelde om die analyse goed uit te voeren demonstreerde hij in zijn dissertatie uit 1983: *Mattheus Smallegange (1624-1710): Zeeuws historicus, genealoog en vertaler. Descriptieve persoonsbibliografie. Met een verantwoording van de gevolgde methode van partiële interne collatie.*

Zijn enorme kennis van het oude boek en zijn brede belangstelling kwamen bovendien tot uiting in talrijke andere publicaties: bibliografieën van auteurs en van afzonderlijke boeken, tekstedities en tientallen artikelen. Daarnaast droeg hij frequent bij aan congressen en symposia en verzette hij veel werk als redacteur van periodieken als het *Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis*, *De Boekenwereld* en *Neder-L*. Maar vooral in de colleges en werkgroepen

die hij verzorgde, deelde hij graag zijn kennis en inzichten met jongere generaties.

In het voorjaar van 2006 vertelde Verkruisje me over zijn aanstaande, gedeeltelijke pensionering. Ik vroeg hem toen of hij er niet voor zou voelen om als conservator ad interim aan de slag te gaan in de Artis Bibliotheek, onderdeel van de Bijzondere Collecties van Amsterdam. Voor een half jaar of misschien een jaar, voor twintig uur in de week, dat was de bedoeling. Het was het begin van een even verrassende als succesvolle afronding van zijn academische loopbaan. Verkruisje leek herboren in de Artis Bibliotheek en zou bijna vijf jaar in dienst blijven.

Juist in deze fase kwam zijn fenomenale kennis van het oude boek zeer van pas, niet alleen bij de dienstverlening aan onderzoekers, studenten en andere bezoekers, maar ook bij de

registratie van het boekenbezit en bij het onderzoek naar de geschiedenis en achtergrond van de bibliotheek. Hij analyseerde het hele boekenbestand en maakte een zorgvuldige keuze voor de 'museale bibliotheek', te plaatsen in de oorspronkelijke, negentiende-eeuwse systematiek, in prachtige boekenkasten met groene valletjes en porseleinen knopjes, die eveneens in oude glorie werden hersteld.

Het was een harde klap dat Verkruisje vlak voor zijn welverdiende, uiteindelijke pensionering in februari 2011 te horen kreeg dat hij ernstig ziek was. Hij was toen al als 'gast-medewerker' begonnen met het onderzoek dat moest leiden tot een publicatie over de geschiedenis van de Artis Bibliotheek in 2013. Het spijt me dat het hem niet gegund is dit project af te ronden, juist ook omdat de periode als conservator ad interim van de Artis Bibliotheek misschien wel de mooiste jaren van zijn loopbaan waren.

Met een bewonderenswaardige werkracht heeft Piet Verkruisje zich ingezet voor de Artis Bibliotheek. Hij begreep bovendien heel goed dat een veranderende wereld vraagt om een veranderend beleid. Dat de mooiste bibliotheek van Amsterdam een prachtige toekomst tegemoet kan zien, is een belangrijke verdienste van Piet Verkruisje.

CARRIÈRE

>> De bibliotheek van de Radboud Universiteit wil de komende jaren evolueren naar een primair digitale bibliotheek, waarbij de dienstverlening zich ontwikkelt tot een geïntegreerde studie- en informatievoorziening voorzien van hoogwaardige ICT-ondersteuning. Belangrijk daarbij is de ingezette transitie naar een primair digitale bibliotheek. De functie van coördinator Digitale Bibliotheek is speciaal gecreeërd om die ambities kracht bij te zetten. Sinds 1 januari

2012 vervult **Gerard Bierens** deze rol. Hij stuurt de projecten aan die binnen het vierjarig programma Digitale Bibliotheek worden uitgevoerd. Bierens werkte hiervoor zeventien jaar in verschillende functies bij de dienst Mediavoorzieningen van Fontys Hogescholen.

>> **Jacqueline Numan** is gestart als freelance beelddocumenta-

list/archivaris bij mediabedrijf The-DFilm in Amsterdam. Haar opdracht is onder meer om foto's/dia's/negatieven te digitaliseren en archiveren. Hiervoor was Numan beelddocumentalist bij de TROS.

>> **Hanneke Veen** heeft haar baan als manager backoffice bij Bibliotheek Assen verruild voor

die van directeur bij dezelfde werkgever. Vanuit farmacie, bank, trainingsbureau en een eigen bedrijf is zij drie jaar geleden bij Bibliotheek Assen terechtgekomen. Zij hield zich als manager backoffice bezig met innovatie, marketing en dienstverlening onderwijs. Veen volgt **Jenny Koppert** op, die met pensioen gaat.

Gerard Bierens

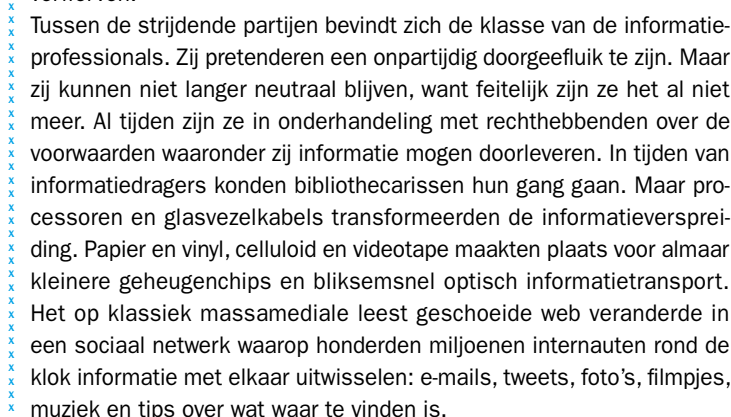
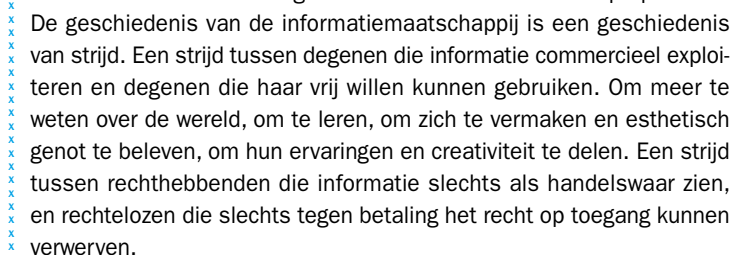
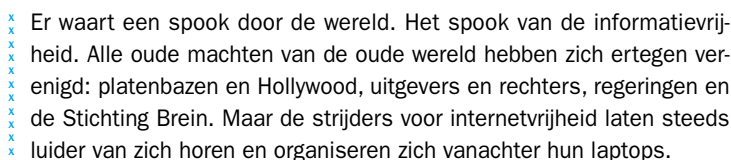

Jacqueline Numan

Hanneke Veen

Informatieprofessionals, verenigt u!

De informatiekapitalisten, gesteund door wetgeving die na een krachtige lobby het digitale domein onder hun controle bracht, trekken aan de touwtjes. De informatiemediairs hebben geen onderhandelingspositie. Hun poortwachtersfunctie erodeert zienderogen. Thans moeten zij het doen met de kruimels die de kapitalisten hun toewerpen. Deze kruimels proberen de arme bibliothecarissen en kennismanagers tegen beter weten in te verkopen als 'een stap in de goede richting'. De informatiehongerigen weten wel beter. Zij stemmen met hun voeten: weg van de bibliotheeksites, op naar de Pirate Bay.

Handhaving van hun machtspositie is het oogmerk van de informatie-industriëlen. Lobbyend kregen zij het voor elkaar dat de regeringen van de grootste industriestaten hun belangen in wettelijk beton goten. Dat was buiten de klasse van informatieproletariërs gerekend. Hun stem wint aan kracht; hun roep om omverwerping van de klassenverhoudingen wordt luider. De tijd is gekomen voor de informatieprofessionals om hun kant te kiezen, en zij aan zij met hen voor vernieuwing en informatievrijheid te strijden. En meteen de nieuwe molochs, de Google's en Amazons, Facebooks en Apples in te peperen dat hun privacy geen handelswaar is. 'Openheid en vrijheid' is het devies, en een auteursrecht dat de belangen van de klasse der prosumers respecteert. Informatieprofessionals hebben hun professie te verliezen. Zij hebben een reputatie te winnen. Informatieprofessionals aller landen: verenigt u!

> **BOEKEN- EN**

ABONNEMENTENSERVICE

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

Ilge Subscription Management

Postbus 87592
1080 JN Amsterdam
Tel 020-6441842
Fax 020-6444412
info@ilge.nl
www.ilge.eu

ILGE is al meer dan 25 jaar de meest persoonlijke, betrouwbare partner in abonnementenbeheer. Zowel openbare bibliotheken als medische en bedrijfsbibliotheken genieten van onze deskundige dienstverlening en scherpst mogelijke prijzen.

Van Dijk Zakelijk

Postbus 486
3990 GG Houten
Tel 088-2345900
Fax 030-6386958
klantenservice@vandijkzakelijk.nl
www.vandijkzakelijk.nl

Leverancier van vakinformatie. Laat het beheer over uw abonnementenpakket en boekbestellingen aan Van Dijk Zakelijk over, en creëer voor uzelf overzicht en kostenbesparing.

> **CONSULTANCY**

> ADVIESBUREAUS

Infomare

Postbus 333
4530 AH Terneuzen
Tel 0115-608699
www.infomare.eu

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Reekx

Damsterdiep 231
9713 ED Groningen
Tel 050-3124618
Fax 050-3120592
www.reekx.nl

> **ICT DIENSTVERLENING**

BeeSmart

Pieter Bruegelstraat 14
7731 SK Ommen
Tel 088-2337627
Fax 088-2337650
info@beesmart.nl
www.beesmart.nl

BeeSmart is een innovatief ICT-bedrijf met unieke oplossingen voor o.a. cashless dienstverlening, outsourcing, compleet beheerde diensten op het gebied van gaming en wifi, maar ook oplossingen voor printing en telefonie.

> **INFORMATIEPROVIDERS**

> HOSTS

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

> **OPLEIDINGEN**

> **CURSUSSEN**

> **BIJSCHOLING**

Erasmus Academie

Postbus 1738
3000 DR Rotterdam
Tel 010-4081839
info@erasmusacademie.nl
www.erasmusacademie.nl

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260, Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

GO opleidingen

Postbus 164
2270 AD Voorburg
Tel 070-3512380
Fax 070-3549789
www.GOopleidingen.nl

HvA / Archiefschool

Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
Tel 020-5954788
www.archiefschool.nl

> **PERSONEEL**

> **WERVING & SELECTIE**

> **DETACHERING**

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
Fax 010-2060261
www.ingressus.nl

Randstad/ProBiblio

Opaallaan 1180
2132 LN Hoofddorp
Tel 023-5546275
www.probiblio.nl/randstad

Reekx

Damsterdiep 231
9713 ED Groningen
Tel 050-312 46 18
Fax 050-312 05 92
www.reekx.nl

> **SOFTWARE**

Adlib

postbus 1436
3600 BK Maarssen
Tel 0346-586800
Fax 0346-561655
www.adlibsoft.com

Infor Library and Information Solutions

Pettelaarpark 103
5216 PR 's-Hertogenbosch
Tel 073-6205222
Fax 073-6205298
www.vubis-smart.com

Librix

Postbus 102
7140 AC Groenlo
Tel 0544-471111
Fax 0544-465814
www.nedaplibrix.com

> **UITGEVERS**

ProQuest

The Quorum, Barnwell Road
Cambridge CB5 8SW
United Kingdom
Tel +44-(0)-1223215512
Fax +44-(0)-1223215513
www.proquest.com

Ook een vermelding van uw bedrijf? Bel Jocelyne Koenders bij
Acquire Media op 038-4606384 of mail jkoenders@acquiremedia.nl.

Laten we blijven

creëren delen dromen

leren

werken digitaliseren

verzamelen innoveren verbeteren

bouwen ontdekken
analyseren
samenwerken

OCLC
WorldShareTM

OCLC WorldShare vormt een online platform voor collectieve innovatie met gezamenlijke services, geïntegreerde toepassingen en een gestroomlijnde aanpak om processen in bibliotheken te beheren. Zo houdt u meer tijd over voor dienstverlening aan uw gebruikers.

Maak nu kennis met samenwerken op webschaal.

www.oclc.org/go/nl/nl/worldshare

OCLC[®]
The world's libraries.
Connected.[™]